

Verlag Verantwoord Beleggen

bpfBOUW 2022

→ bpfbouw.nl

bpf BOUW

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Doelstellingen en resultaten	6
1. Onze aanpak op hoofdlijnen	10
2. Duurzaam wonen, werken en leven	16
3. Klimaat	24
4. Arbeidsomstandigheden	32
5. Circulariteit	36
6. Aandacht voor mens, milieu en goed bestuur	40
7. Samenwerking en communicatie	48
Bijlagen	
1. Over dit verslag	52
2. Inspelen op klimaatrisico's en -kansen	54
3. Meetmethode van de CO ₂ -voetafdruk	60
4. Toelichting rapportagecriteria	68
5. Afkortingen	69
6. Eindnoten	70
7. Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant	72

Houvast in een bewogen jaar

In veel opzichten was 2022 een bewogen jaar. Het meest in het oog sprong de oorlog in Oekraïne en het felle debat over de omgang met de schaarse ruimte in Nederland. Ons beleid – waaronder ons Verantwoord Beleggen beleid – geeft gelukkig houvast in deze turbulente periode.

We willen met onze beleggingen bijdragen aan duurzaam wonen, werken en leven. In ons Verantwoord Beleggen beleid (2021-2025) hebben we drie thema's vastgesteld waarop bpfBOUW echt verschil wil maken. Onze deelnemers vinden het belangrijk dat we inzetten op klimaat, arbeidsomstandigheden en circulariteit. Ook moeten bedrijven mensenrechten respecteren en goed worden bestuurd.

In dit verslag laten we zien hoe wij - samen met onze vermogensbeheerders - werk maken van verantwoord beleggen. We geven voorbeelden uit de praktijk: van gemaakte keuzes in beleggingen, de resultaten van gevoerde dialogen met bedrijven en de thema's waaraan we extra aandacht geven. Ook laten we zien wat onze uitdagingen en dilemma's zijn.

Oorlog in Oekraïne

In reactie op de Russische inval in Oekraïne namen we in 2022 het besluit om niet meer in Rusland te beleggen. Door de oorlog in Oekraïne zijn de prijzen van grondstoffen en energie sterk gestegen. De koopkracht, vooral van toch al kwetsbare groepen, staat onder druk. De oorlog onderstreept daarmee het belang van een betrouwbare en betaalbare energievoorziening die geen onverantwoorde wissel trekt op toekomstige generaties. Het belang van de energietransitie is meer dan ooit zichtbaar geworden.

BpfBOUW wil daarom bijdragen aan de duurzame energievoorziening van de toekomst. Dat doen we door € 1,4 miljard te beleggen in betaalbare en duurzame energie. Ook beleggen we in obligaties waarmee bedrijven kunnen overstappen op schone energie. Voor onze vastgoedportefeuille zetten we in op minder energieverbruik en het verduurzamen van de energievoorziening van gebouwen.

Verdeling van de schaarse ruimte

Het maatschappelijke debat in Nederland stond in 2022 in het teken van de omgang met en verdeling van de schaarse ruimte. Voor 'duurzaam wonen, werken en leven' moet gezocht worden naar een langetermijnevenwicht tussen economie, woningbouw en natuur. Die uitdaging is extra groot omdat Nederland kampt met een groot tekort aan woningen.

BpfBOUW ziet wonen als een basisbehoefte en daarom investeren we in betaalbare huisvesting. In 2022 was 80% van de aangekochte nieuwe woningen bestemd voor huur in het middensegment. Ook investeren we in de ontwikkeling van nieuw zorgvastgoed. Als pensioenfondsen van de bouwsector dragen we zo bij aan de oplossing voor grote maatschappelijke uitdagingen.

De lat hoger leggen

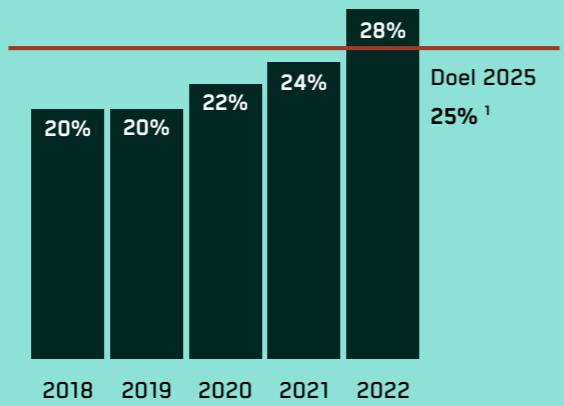
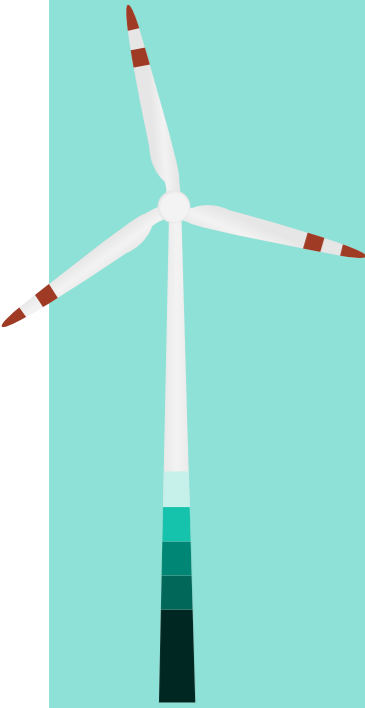
In 2022 publiceerden we ons Klimaatactieplan met daarin aangescherpte doelstellingen voor het verminderen van de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen. In 2022 verhoogden we ook onze doelstelling voor beleggingen die bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.

Deze aanscherpingen laten zien dat bpfBOUW zich ook wat betreft verantwoord beleggen blijft ontwikkelen. We leggen de lat steeds hoger. Daar krijgen we waardering voor, zoals blijkt uit de VBDO-ranglijst van duurzame pensioenfondsen. Voor ons is dit een aanmoediging om op de ingeslagen weg door te gaan - steeds met een scherp oog voor veranderende omstandigheden en een leefbare wereld voor onze deelnemers, nu en straks.

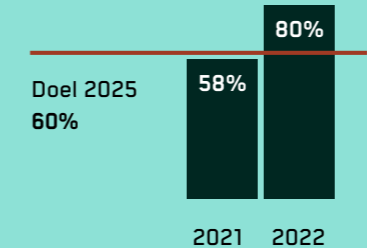
[Bestuur bpfBOUW](#)

Duurzaam wonen, werken en leven

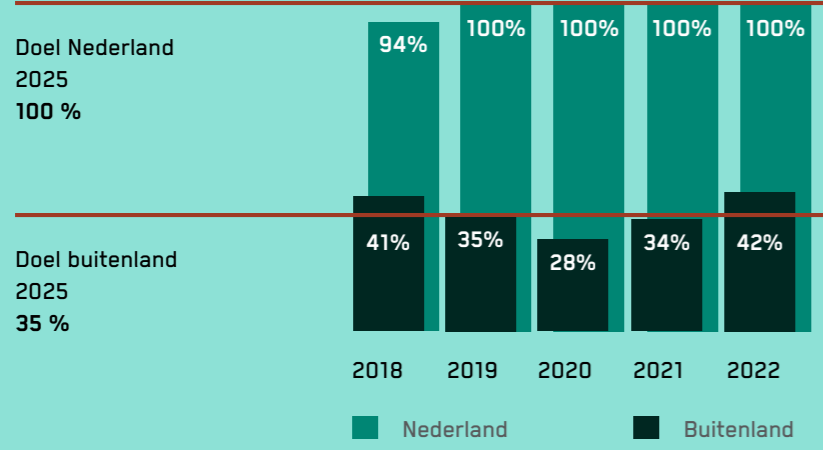
% van onze beleggingen dat bijdraagt aan duurzame ontwikkeling

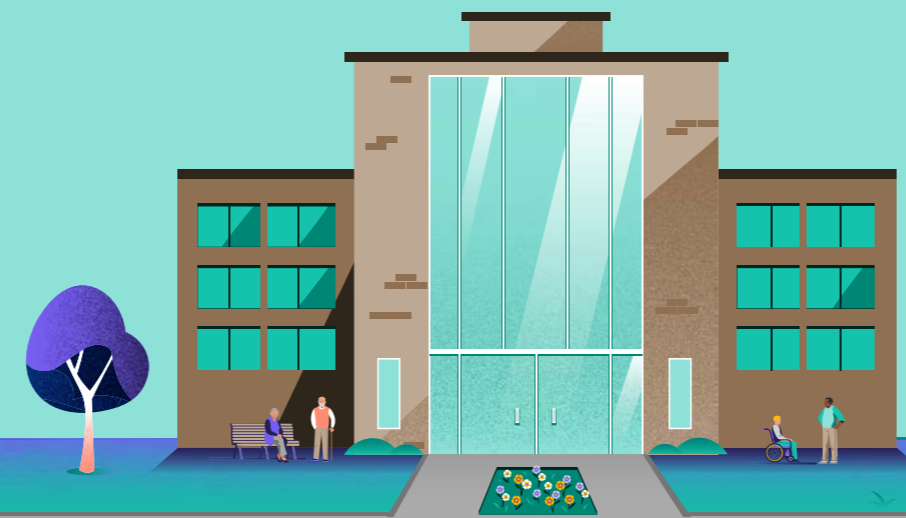
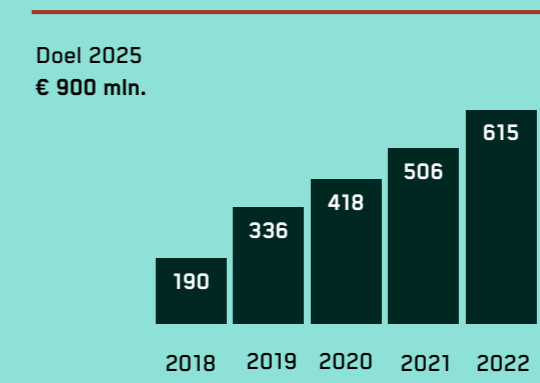
% middenhuur van onze aankopen in Nederlandse woningen

% van ons vastgoed met vier of vijf GRESB-sterren

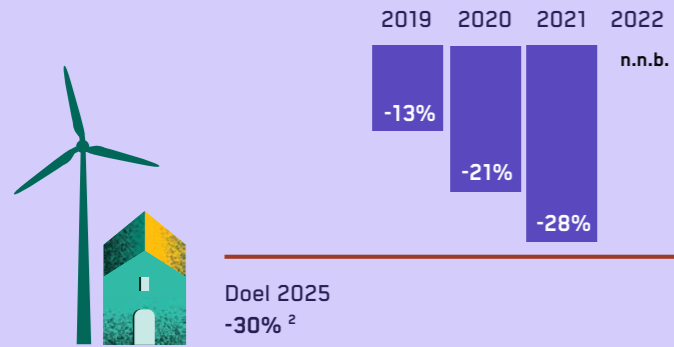

Onze beleggingen in Nederlands zorgvastgoed (x € mln.)

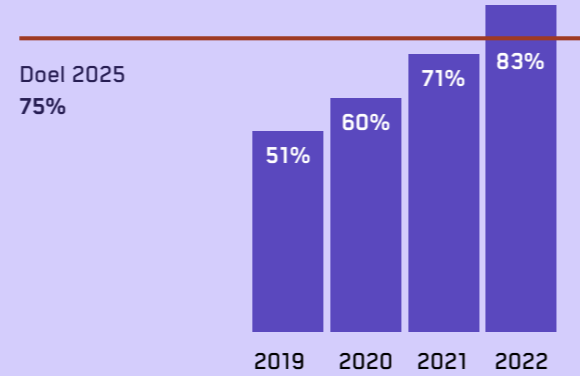

Klimaat

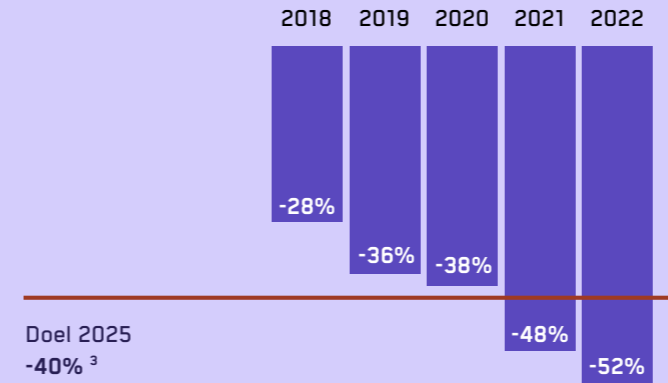
Energieverbruik Nederlands vastgoed (t.o.v. 2015)

% van ons Nederlands vastgoed met energielabel A of beter

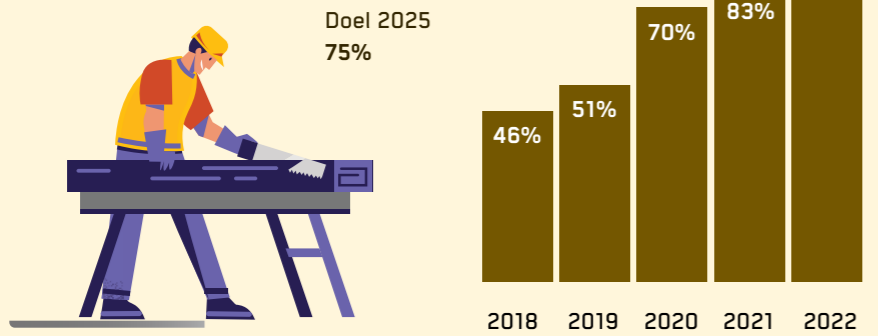

CO2-voetafdruk van onze aandelenbeleggingen (t.o.v. 2015)

Arbeidsomstandigheden

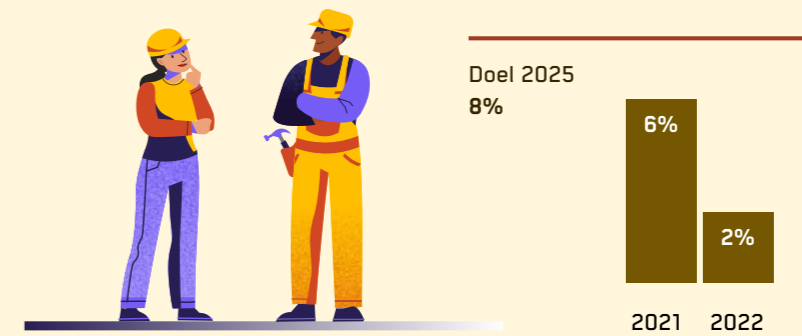
% Bewuste Bouwplaatsen

% Nederlandse bouwplaatsen met werkplekken voor mensen met afstand tot arbeidsmarkt

% opleidingsplekken op onze Nederlandse bouwplaatsen

De vereisten voor een materialendossier voor vastgoedbeleggingen in Nederland zijn in ontwikkeling.

(Doelstelling 2025: materialendossier voor 75% nieuwe acquisities)

Onze aanpak op hoofdlijnen

BpfBOUW wil de pensioeninleg van deelnemers en werkgevers verantwoord beleggen. Zo kunnen huidige en toekomstige generaties van hun pensioen genieten in een leefbare wereld.

BpfBOUW belegt de pensioenpremies van werknemers en werkgevers in de bouwsector. Dat doen we omdat beleggen op lange termijn meer oplevert dan sparen. Wij willen dat bedrijven en (vastgoed) waarin we beleggen verantwoord omgaan met mens en milieu. Ook moeten ze goed worden bestuurd. Dit wordt ESG (Environment, Social & Governance) genoemd.

Uitgangspunten van ons beleid

Onze ambities, doelstellingen en aanpak voor de periode 2021-2025 staan in ons [Verantwoord Beleggen beleid](#). Dit steunt op een aantal uitgangspunten, waaronder het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen. Ook zien we het als onze maatschappelijke verantwoordelijkheid om met onze beleggingen invloed uit te oefenen.

BpfBOUW richt zich op waardecreatie op de lange termijn. We vinden het belangrijk vooruit te kijken om zo op ontwikkelingen in te kunnen

spelen. Maar we kunnen niet elke maatschappelijke uitdaging tegelijk aanpakken en willen onze aandacht niet te veel versnipperen. Daarom stellen we prioriteiten. Dit doen we aan de hand van de [richtlijnen voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling \(OESO\)](#) en de [United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights \(UNGPs\)](#). We beoordelen de ernst, omvang en onomkeerbaarheid van negatieve gevolgen voor samenleving en milieu. Ook kijken we in welke sectoren we op basis van onze beleggingen echt invloed kunnen uitoefenen.

Onze duurzame thema's

Als pensioenfonds voor de bouwsector willen we met onze beleggingen bijdragen aan duurzaam wonen, werken en leven. Binnen dit overkoepelende thema zien we drie belangrijke thema's die de komende jaren in ons beleid centraal staan.

Klimaat

We willen bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering en inzetten op de overgang naar hernieuwbare energie. Voor 2025 streven we naar:

- afname van de CO₂-voetafdruk van onze aandelenbeleggingen met 40% t.o.v. 2015
- vermindering van het energieverbruik van ons Nederlands vastgoed met 30% t.o.v. 2015
- 75% van ons Nederlands vastgoed heeft energielabel A of beter

[Lees hierover in hoofdstuk 3](#)

Arbeidsomstandigheden

We maken ons sterk voor veilige arbeidsomstandigheden, eerlijk loon en het bieden van ontwikkelingsmogelijkheden voor de arbeidskrachten van de toekomst. Voor 2025 streven we naar:

- 75% van onze Nederlandse bouwplaatsen (naar waarde) is een Bewuste Bouwplaats
- 8% van het personeelsbestand op onze Nederlandse bouwplaatsen bestaat uit opleidingsplekken
- op 90% van onze Nederlandse bouwplaatsen zijn werkplekken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

[Lees hierover in hoofdstuk 4](#)

Circulariteit

We zetten ons in voor een efficiënte en verantwoorde omgang met grondstoffen. Voor 2025 streven we naar:

- 75% van onze nieuwe vastgoedacquisities in Nederland heeft een materialendossier

[Lees hierover in hoofdstuk 5](#)

Met onze beleggingen dragen we bij aan de transitie die nodig is voor een duurzame toekomst. Ook gebruiken we onze invloed bij bedrijven en (vastgoed)objecten waarin we beleggen om ze aan te zetten tot het vergroten van hun positieve impact en het verkleinen van hun negatieve impact. Lees hierover in hoofdstuk 6.

[Lees hierover in hoofdstuk 6](#)

Voorkeuren deelnemers en andere stakeholders

De deelnemers staan centraal bij de beslissingen die we nemen. Bij de ontwikkeling van het Verantwoord Beleggen beleid hebben we onze deelnemers gevraagd welke onderwerpen zij het meest relevant vinden. We luisteren ook goed naar andere belanghebbenden, zoals werkgevers, experts uit de bouwsector, wetenschappers en maatschappelijke organisaties.

ESG-risico's

BpfBOUW wil ESG-risico's in de beleggingsportefeuille verminderen en voldoen aan relevante wet- en regelgeving. Daarom is ESG als beleggingsrisico opgenomen in onze risicotaxonomie.⁴ Belangrijke ESG-risico's voor bpfBOUW zijn onder andere klimaatverandering ([hoofdstuk 3](#)) en arbeidsomstandigheden ([hoofdstuk 4](#)).

We verminderen ESG-risico's in onze beleggingsportefeuille onder andere op de volgende manieren:

- Bij elke beleggingsbeslissing wegen we factoren op het gebied van milieu, maatschappij en goed bestuur mee;
- We gaan met bedrijven in gesprek en sporen ze aan tot verbeteringen en het beperken van de risico's;
- We brengen klimaatrisico's en -kansen voor onze beleggingen in kaart;
- We verminderen de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties en het (fossiele) energieverbruik van onze beleggingen in Nederlands vastgoed;
- We beleggen in oplossingen voor klimaatverandering en wenden onze invloed aan voor het realiseren van betere arbeidsomstandigheden.

Wat betekent verantwoord beleggen voor het rendement?

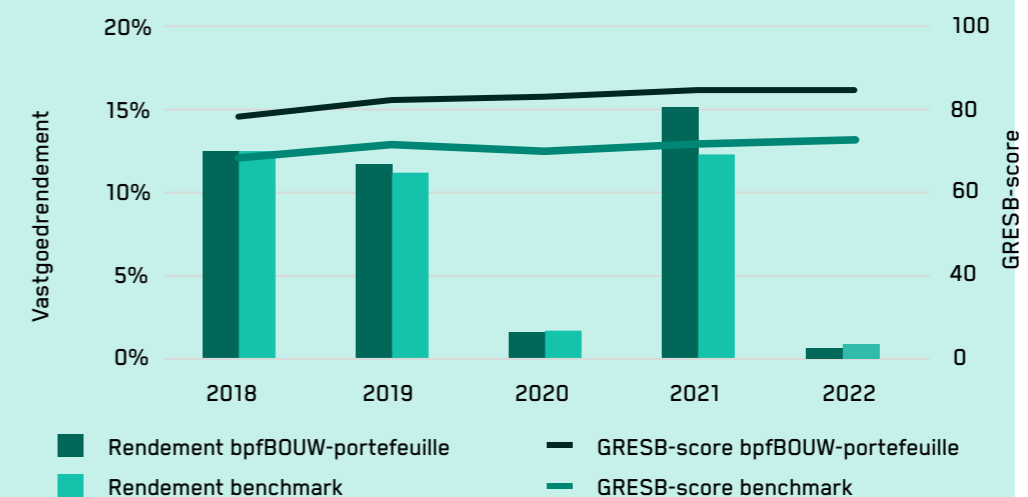
BpfBOUW is ervan overtuigd dat verantwoord beleggen leidt tot een beter rendement-risicoprofiel van de beleggingsportefeuille. Wetenschappelijk onderzoek steunt ons in deze overtuiging.

Onze vermogensbeheerder APG heeft in 2018 indices ontwikkeld die inzicht geven in het effect van insluiten en uitsluiten ([hoofdstuk 6](#)) op de aandelenportefeuille van bpfBOUW. We vergelijken het rendement op onze aandelen met een marktgemiddelde (benchmark) waarin ook aandelen zitten waarin we op grond van het insluitings- of uitsluitingsbeleid niet beleggen. In 2022 was het effect op het rendement van zowel insluiten als uitsluiten negatief. In de drie jaren daarvoor was het effect positief. Conclusies over het effect op het pensioenrendement op lange termijn kunnen we pas trekken als over een langere periode is gemeten. APG werkt ook aan een methode om vast te stellen wat het effect is van andere instrumenten (bijvoorbeeld CO₂-voetafdruk en SDI's) voor verantwoord beleggen op risico en rendement van de portefeuille. Daarbij gaat het ook om andere beleggingscategorieën.

Voor vastgoedbeleggingen komt er steeds meer bewijs dat beleggen in duurzame gebouwen een hoger financieel rendement oplevert. Dit komt onder andere door lagere exploitatiekosten, meer comfort, welzijn en productiviteit van gebruikers, en een verbeterde bedrijfsreputatie. De resultaten wijzen ook op een mogelijk negatief effect op huurinkomsten en prijzen voor gebouwen met relatief zwakke duurzaamheidsprestaties.

Voor onze vastgoedportefeuille gelden vergelijkbare resultaten. De duurzaamheidsprestaties en het beleggingsrendement op onze vastgoedbeleggingen zijn de afgelopen jaren bovengemiddeld. Dit is in lijn met onze overtuiging dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het verbeteren van het risico- en rendementsprofiel van onze beleggingen.

Financiële versus duurzaamheidsprestatie vastgoed

Aansluiten bij regelgeving

BpfBOUW heeft in 2022 verder invulling gegeven aan de verplichtingen van het Nederlandse Klimaatakkoord (hoofdstuk 3), het convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen ([hoofdstuk 7](#)) en de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). De SFDR is een Europese richtlijn waarin staat welke informatie financiële instellingen moeten geven over de duurzame impact van het beleggingsbeleid en hun beleggingsbeslissingen. Meer informatie hierover is als bijlage opgenomen in ons [Jaarverslag](#).

Uitvoering door vermogensbeheerders

Het bestuur van bpfBOUW stelt het Verantwoord Beleggen beleid vast. Het bestuur wordt over het beleggingsbeleid, en daarmee ook het Verantwoord Beleggen beleid, geadviseerd door de commissie Vermogensbeheer en Balansmanagement (VBB).

Bouwinvest Real Estate Investors (Bouwinvest) beheert onze beleggingen in vastgoed (€ 13,1 miljard). APG Asset Management (APG) beheert onze overige beleggingen (€ 47,7 miljard). De vermogensbeheerders beleggen namens bpfBOUW het pensioengeld, voeren de dialoog met bedrijven en projecten waarin we beleggen (engagement) en voeren het stembeleid uit. APG en Bouwinvest kunnen ook externe managers inschakelen. Waar in dit verslag wordt gesproken van uitvoering, beheer of aankoop, is APG of Bouwinvest de uitvoerder, beheerder of aankoper.

Jaarlijkse evaluatie

Ons Verantwoord Beleggen beleid geeft aan waar we naartoe willen. Maar de toekomst laat zich lastig voorspellen én er zijn veel factoren waarop we geen invloed hebben. Daarom evalueren we elk jaar het beleid en scherpen we waar nodig onze doelstellingen aan.

In dit verslag rapporteren we op basis van onze doelstellingen zoals die in 2022 van toepassing waren. Eind 2022 hebben we doelstellingen aangescherpt en nieuwe doelstellingen toegevoegd, onder andere om te voldoen aan de afspraken in het [Klimaatcommitment van de financiële sector aan het Nederlandse Klimaatakkoord](#). In het volgende verslagjaar rapporteren we over deze nieuwe doelstellingen en de behaalde resultaten.

Erkenning voor onze aanpak

BpfBOUW behaalde in 2022 opnieuw de tweede plaats in de ranglijst van duurzame Nederlandse pensioenfondsen. In de jaarlijkse lijst van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) kregen we 4,3 van de maximale 5 punten. Bij de jaarlijkse Pensioen Pro Awards werd bpfBOUW uitgeroepen tot langetermijnbelegger van het jaar en wonnen we de prijs in de categorie Verantwoord Beleggen. Deze erkenning laat zien dat we op de goede weg zijn. Tegelijkertijd blijven we scherp letten op onderdelen waarop we ons nog kunnen verbeteren.

Duurzaam wonen, werken en leven

Als pensioenfondsen voor de bouwsector willen wij met onze beleggingen bijdragen aan duurzaam wonen, werken en leven.

Wat hebben we bereikt?

- 28% van onze beleggingen draagt bij aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen
- 80% van onze aankopen in Nederlandse woningen is middenhuur
- We hebben € 615 miljoen geïnvesteerd in senioren- en zorgvastgoed

Met onze beleggingen kunnen wij bijdragen aan de overgang naar een duurzame toekomst. Dit is nodig voor het behalen van een goed rendement en het realiseren van een goed pensioen. Ook vermindert het de risico's op de lange termijn. Daarom is 'duurzaam wonen, werken en leven' het overkoepelende thema van ons Verantwoord Beleggen beleid.

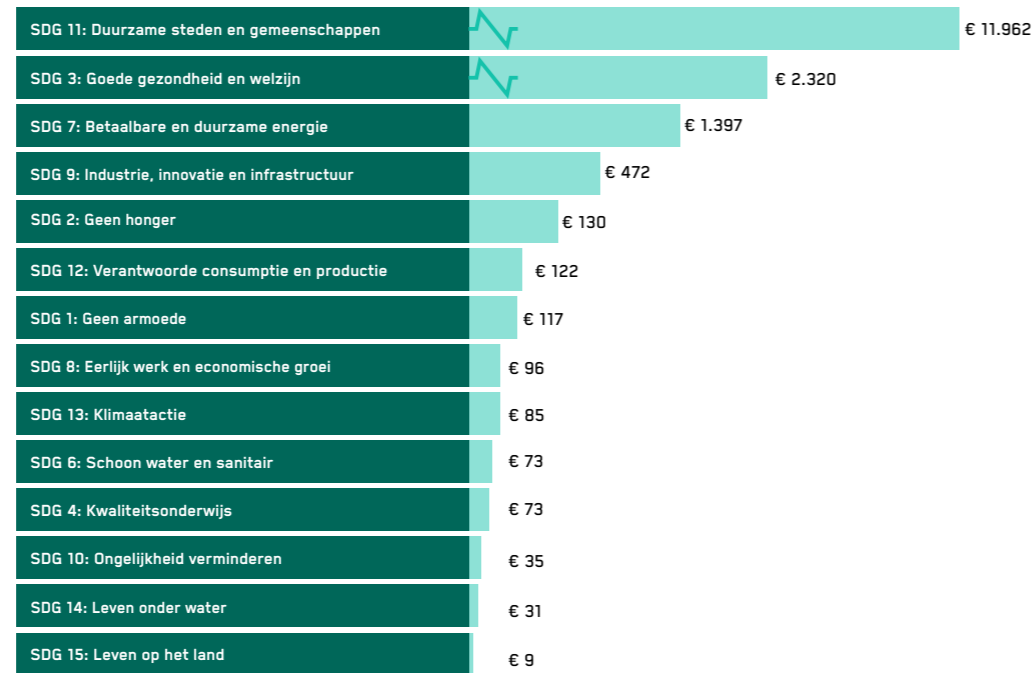
Beleggen in de SDG's

BpfBOUW belegt steeds meer in vastgoed met een bovengemiddelde duurzaamheidsscore en in bedrijven die met hun producten bijdragen aan de [Duurzame Ontwikkelingsdoelen](#) (Sustainable Development Goals; SDG's). Deze doelen zijn in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties en richten zich op een betere wereld. Beleggingen die hieraan bijdragen noemen we Sustainable Development Investments (SDI's).⁸ Net als alle beleggingen moeten SDI's voldoen aan onze eisen voor rendement, risico en kosten.

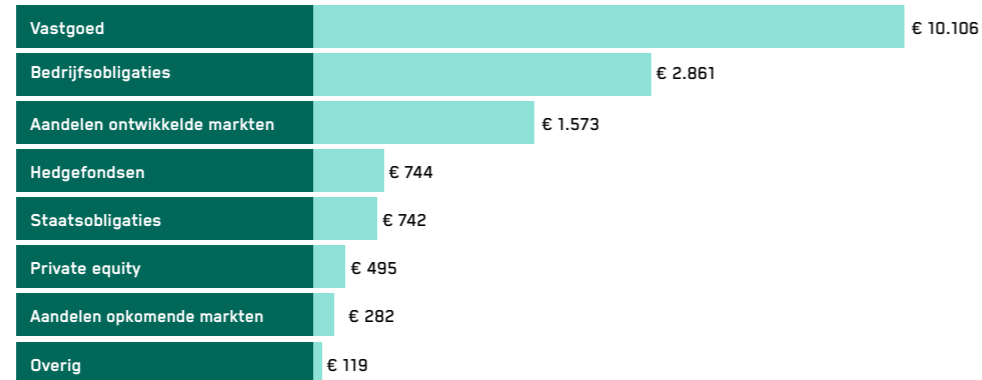
Eind 2022 was € 16,9 miljard (28% van ons vermogen) belegd in SDI's. In 2021 bedroegen onze beleggingen in SDI's € 18,8 miljard (24% van ons vermogen). De afname in euro's is vooral het gevolg van ontwikkelingen op de financiële markten. Dat het aandeel van SDI's in onze totale beleggingen toch is toegenomen, komt door verschuivingen in de beleggingsmix van aandelen ontwikkelde markten en staatsobligaties naar onder andere vastgoed. In de categorie vastgoed kwalificeert een relatief groot aantal beleggingen als SDI.

Met onze beleggingen dragen we vooral bij aan SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen, SDG 3: Goede gezondheid en welzijn en SDG 7: Betaalbare en duurzame energie. In 2022 scherpten we onze doelstelling voor het beleggen in SDI's aan van 25% naar 30% van het pensioenvermogen in 2025.

Onze beleggingen per SDG (x € miljoen)

Onze SDI's per beleggingscategorie (x € miljoen)⁹

APG is mede-initiatiefnemer van het SDI Asset Owner Platform. Het platform stelt met gebruik van kunstmatige intelligentie vast welke bedrijven met hun producten bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. De methode werd in 2022 verder verfijnd, onder andere door ook rekening te houden met de 'negatieve bijdrage' van producten en diensten aan het realiseren van de SDG's.

'Meten van 'real world outcomes'

In 2022 heeft APG namens bpfBOUW onderzoek gedaan naar de meetbaarheid van de bijdrage van beleggingen in beursgenoteerde aandelen en obligaties met een duurzaam oogmerk aan een betere wereld ('real world outcomes'). Die bijdrage kan zowel tot stand komen door beleggingen als door het uitoefenen van invloed (engagement) bij bedrijven waarin we beleggen. De focus van het onderzoek ligt op de prioriteitsthema's van ons Verantwoord Beleggen beleid: klimaat, arbeidsomstandigheden en circulariteit.

De analyse wijst bijvoorbeeld uit dat 66% van de onderzochte nutsbedrijven rapporteert over 'voorkomen uitstoot van broeikasgassen'. Bedrijven die hierover niet rapporteren, maken veelal wel bekend hoeveel capaciteit aan hernieuwbare energie ze hebben geïnstalleerd. Op basis van deze en andere informatie kan APG schatten hoeveel CO₂-uitstoot wordt voorkomen.

Voor circulariteit wordt in eerste instantie gekeken naar de hoeveelheid afval die het bedrijf recyclet; 78% van de onderzochte bedrijven die bijdragen aan SDG 12: Verantwoorde productie en consumptie rapporteert hierover. Een specifieke uitdaging is dat SDG 12 zowel bedrijven omvat die hergebruikte materialen als input voor hun producten gebruiken als bedrijven waarvoor recycling deel uitmaakt van het product- en dienstenaanbod.

In 2023 gaan we verder met dit onderzoek. Uitdagingen zijn onder andere de uiteenlopende definities, data en wijze van rapporteren die bedrijven hanteren.

Beleggen in opkomende markten

Via APG was BpfBOUW in 2022 de eerste belegger in een nieuw fonds voor private leningen in opkomende landen. Met dit fonds van ILX Management worden bedrijven en projecten gefinancierd die bijdragen aan de SDG's. Het ILX Fund bouwt mede namens bpfBOUW een portefeuille op van participaties in leningen verstrekt door instellingen als de Aziatische ontwikkelingsbank, de Afrikaanse ontwikkelingsbank en de Nederlandse ontwikkelingsbank FMO. Eind 2022 had het fonds voor ruim € 200 miljoen aan beleggingen.

Via ILX beleggen wij bijvoorbeeld in leningen aan een bank in Mongolië, die daarmee financiering verstrekt aan (zeer) kleine en middelgrote bedrijven. Meer dan de helft van de bedrijfs-eigenaren is vrouw. Ook beleggen we in leningen aan een Ecuadoriaanse bank, waarmee onder andere projecten worden gefinancierd voor verduurzaming van de landbouw.

Obligaties met een duurzaam oogmerk

Onder onze SDI's bevinden zich veel obligaties met een duurzaam oogmerk. We onderscheiden:

- Groene obligaties voor de financiering van duurzame projecten
- Sociale obligaties voor de financiering van maatschappelijke projecten
- Duurzame obligaties voor de financiering van een combinatie van duurzame en maatschappelijke projecten
- Sustainability-linked bonds (SLB) waarbij de uitgever belooft vooraf gestelde duurzame doelstellingen te realiseren.

Aan beleggingen in obligaties met een duurzaam oogmerk stellen we dezelfde eisen wat betreft rendement, risico en kosten als aan andere beleggingen.¹⁰ Hoewel we het belangrijk vinden dat de markt zich ontwikkelt, blijven we kritisch: we beleggen niet in elke obligatie met een duurzaam oogmerk en beoordelen ze ook niet bij voorbaat als SDI.

Onze obligaties met een duurzaam oogmerk (x € miljoen)

	Groen	Sociaal	Duurzaam	SLB
2022	€ 1.562 miljoen	€ 228 miljoen	€ 223 miljoen	€ 124 miljoen
€ 2.137 miljoen				
2021	€ 2,3 miljard			
2020	€ 1,5 miljard			
2019	€ 1,1 miljard			
2018	€ 0,9 miljard			

Eind 2022 hadden we ruim € 2,1 miljard belegd in obligaties met een duurzaam oogmerk. Door ontwikkelingen op de financiële markten, waaronder een stijging van de rente, valt dit bedrag lager uit dan in 2021. We belegden onder andere in de eerste groene obligatie uitgegeven door de Canadese overheid. Canada gebruikt de opbrengst onder andere voor investeringen in hernieuwbare energie en bescherming tegen de gevolgen van klimaatverandering. Ook is een belangrijke rol weggelegd voor het behoud van biodiversiteit.

Groei 'sustainability-linked bonds'

Sectoren zoals staal, cement en transport zijn belangrijk voor onze basisbehoeften. Maar het zijn ook energie-intensieve sectoren die sterk bijdragen aan de wereldwijde CO₂-uitstoot. Juist voor bedrijven in zulke sectoren kunnen 'sustainability-linked bonds' (SLB's) een manier zijn om vergroening van de bedrijfsactiviteiten te financieren.

Bedrijven die deze obligaties uitgeven, beloven vooraf gestelde duurzame doelen te behalen. Bijvoorbeeld: 'in 2030 is onze CO₂-uitstoot met 40 procent afgenomen'. Lukt dat niet, dan moet het bedrijf aan beleggers meer rente betalen. De flexibiliteit van SLB's biedt mogelijkheden aan bedrijven waarvoor het – vanwege de aard van hun activiteiten – moeilijk is om genoeg (grote) duurzaamheidsprojecten te ontwikkelen voor de uitgifte van een groene obligatie.

De markt voor SLB's groeit gestaag. Eind 2022 hadden we hier € 124 miljoen in belegd. Via APG maken we ons sterk voor ontwikkeling van deze markt. Tegelijkertijd hanteren we strenge criteria en verwachten we van bedrijven dat ze doelen stellen die ambitieus en meetbaar zijn.

Beleggen in bovengemiddeld duurzaam vastgoed

Het grootste deel van onze SDI's bestaat uit vastgoed met een bovengemiddelde duurzaamheidsscore. Eind 2022 hadden we hierin € 10,1 miljard belegd. Dat een groot deel van onze SDI's bestaat uit duurzaam vastgoed komt omdat bpfBOUW veel meer dan andere grote pensioenfondsen in vastgoed belegt. We spreken van bovengemiddeld duurzaam vastgoed als een fonds vier of de maximale vijf sterren behaalt in het jaarlijkse onderzoek van GRESB (meer hierover in hoofdstuk 6). Dit betekent dat een fonds wat betreft duurzaamheid tot de bovenste 40% van de deelnemende fondsen behoort.

Voor het tweede jaar op rij behaalden alle Nederlandse sectorfondsen waarin bpfBOUW belegt vijf GRESB-sterren. Bij de buitenlandse vastgoedbeleggingen nam het aantal beleggingen met vier of vijf sterren toe. Voor de totale vastgoedportefeuille nam het percentage vastgoed met een bovengemiddelde duurzaamheidsscore toe van 75% in 2021 tot 77% in 2022.

Bijdragen aan betaalbaar wonen

BpfBOUW ziet een betaalbare woning als een basisbehoefte. Helaas is ook in Nederland niet voor elke woningzoekende een geschikte woning beschikbaar. De krapte laat zich het meest voelen in de grote en middelgrote steden. Met een vergrijzende bevolking dreigt bovendien een structureel tekort te ontstaan aan (betaalbare) zorgwoningen. Wij zien toegang tot betaalbare huurwoningen en zorgvastgoed als een kans om bij te dragen aan een oplossing voor een grote maatschappelijke uitdaging.

Woningen voor middenhuur

Een deel van de oplossing ligt in het bouwen van meer betaalbare huurwoningen. Daarom beleggen we in een Nederlands woningenfonds dat specifiek aandacht geeft aan investeringen in woningen met een huurprijs van € 764 tot € 1.060 per maand (middenhuur). Voor de periode 2021-2025 streven we ernaar dat de pijp voor nieuwe woningen waarin we beleggen voor 60% uit middenhuur bestaat. Van de woningen die het woningfonds in 2022 aankocht, is 80% middenhuur (2021: 58%).

In het coalitieakkoord zijn afspraken gemaakt over strengere regulering van vrije sector (midden) huurwoningen. Kern daarvan is dat voor middenhuurwoningen een vorm van huurprijsbescherming wordt ingevoerd, zodanig dat wonen voor middeninkomens betaalbaar blijft én het tegelijkertijd voor institutionele beleggers rendabel blijft om in deze woningen te investeren. Tot een huur van circa € 1.130 per maand zullen woningen binnen het gereguleerde huursegment vallen. Vooral zal de regulering alleen van toepassing zijn op nieuwe huurovereenkomsten. Deze ontwikkelingen onderstrepen voor bpfBOUW het belang om te blijven investeren in het middensegment.

Internationaal investeerde bpfBOUW in betaalbare woningen in het Verenigd Koninkrijk (€26 miljoen) en de Verenigde Staten (€48 miljoen). In Japan investeerden we in seniorenwoningen (€72 miljoen).¹¹

Energie neutrale eengezinswoningen

In Veldhoven kocht het woningenfonds waarin bpfBOUW belegt 50 energie neutrale eengezinswoningen bestemd voor verhuur in het middensegment. Naar verwachting worden de woningen in 2024 opgeleverd. Het project Bosakker wordt gerealiseerd aan de rand van Veldhoven, dat steeds meer de gevolgen van de woningkrapte in het nabijgelegen Eindhoven ondervindt. Bij het ontwerp van het project is gekozen voor veel groen, waaronder een speelweide, een bloemenweide en een moestuin. Groenvoorzieningen spelen een belangrijke rol bij het absorberen van water in periodes van grote neerslag en het vasthouden van CO₂. Het totale project omvat 129 woningen: 33 sociale huurwoningen, 50 middenhuurwoningen en 46 koopwoningen.

Woonzorgcomplex TudorRose

Het zorgfonds waarin bpfBOUW belegt, kocht in 2022 het woonzorgproject TudorRose in Hoofddorp. In Nederland neemt het aandeel van ouderen in de bevolking toe en komt de gemiddelde leeftijd steeds hoger te liggen. Er is dus grote behoefte aan woningen voor senioren met zowel een lichte als een zwaardere zorgvraag. Ook in Hoofddorp is dat het geval. TudorRose voorziet in deze behoefte. Het project omvat 23 zorgeenheden en voorzieningen voor particuliere woonzorg.

TudorRose wordt aardgasvrij opgeleverd en verwarmd met twee warmtepompen. Energie wordt opgewekt met zonnepanelen.

Leningen aan woningcorporaties

BpfBOUW verstrekt circa € 70 miljoen aan directe leningen voor Nederlandse woningcorporaties. In 2019 is hiervoor [LIST Amsterdam](#) opgericht, waaraan APG een belangrijke bijdrage heeft geleverd. Dit platform koppelt de vraag naar geld van woningcorporaties aan het aanbod van kapitaal door institutionele beleggers, zoals pensioenfondsen. Corporaties kunnen zo makkelijker aan financiering komen voor de bouw van nieuwe woningen, verduurzaming en investeringen in de leefbaarheid van wijken. Voor bpfBOUW levert de belegging een langjarig gegarandeerd rendement op.¹²

Investeren in zorgvastgoed

Het aandeel van ouderen in de Nederlandse bevolking neemt al jaren snel toe. Door de vergrijzing neemt tot 2040 het aantal 65+ huishoudens naar verwachting toe met 1,1 miljoen. Tegelijkertijd ontstaat een tekort van 100.000 verpleeghuisplaatsen. Daarom willen we de komende jaren extra investeren in passende en betaalbare huisvesting voor ouderen.

BpfBOUW wil in 2025 minimaal € 900 miljoen hebben geïnvesteerd in Nederlands zorgvastgoed. Dit maakt bpfBOUW tot een van de grootste investeerders in Nederlands zorgvastgoed. Zorgvastgoed is vastgoed dat specifiek is ontworpen, gebouwd of aangepast voor gebruik in de zorgsector.¹³ Eind 2022 hadden we hier in totaal € 615 miljoen in geïnvesteerd (2021: € 506 miljoen). De focus bij nieuwe acquisities ligt op verzorgd wonen voor ouderen en intramurale zorg (zorg binnen een zorginstelling).

Klimaat

Klimaatverandering raakt de toekomst van onze deelnemers én heeft gevolgen voor onze beleggingen. Daarom wil bpfBOUW bijdragen aan de energietransitie.

Wat hebben we bereikt?

- 83% van de gebouwen in de Nederlandse vastgoedportefeuille heeft een A label (of beter)
- In 2021 was het energieverbruik van onze Nederlandse vastgoedportefeuille 28% lager dan in 2015
- De CO₂-voetafdruk (CO₂e) van onze aandelenbeleggingen is 52% lager dan in 2015

BpfBOUW belegt in de hele wereld in verschillende sectoren. Doordat onze beleggingen worden gespreid, verwachten we dat de gevolgen van klimaatverandering en de energietransitie zich voor onze portefeuille geleidelijk doen gelden. Tegelijkertijd kan voor bepaalde landen, bedrijven of sectoren de impact groot zijn. We maken daarbij onderscheid tussen:

- fysieke risico's, die ontstaan door extreem weer of veranderde weerspatronen, zoals overstromingen en droogte;
- transitierisico's, die samenhangen met de overgang naar hernieuwbare energiebronnen, zoals strenger beleid, nieuwe technologie en veranderende marktvoorkeuren.

Om de klimaatrisico's te verminderen, brengen we samen met APG en Bouwinvest risico's in kaart en nemen we maatregelen om die te verminderen. Ook willen we als belegger actief bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering en het versnellen van de energietransitie. BpfBOUW rapporteert hierover volgens de structuur van het raamwerk van de [Task Force on Climate-related Financial Disclosures \(TCFD\)](#). (bijlage 2)

De gebouwde omgeving

BpfBOUW investeert meer dan andere grote pensioenfondsen in vastgoed. Beleggen in vastgoed is herkenbaar voor onze achterban, creëert banen in de bouwsector én levert een positieve bijdrage aan de Nederlandse economie

en maatschappij. Ook passen vastgoedbeleggingen goed bij onze financiële doelstellingen. Als grote vastgoedbelegger willen we onze verantwoordelijkheid nemen in de energietransitie van de gebouwde omgeving. Energie-efficiënte gebouwen hebben ook lagere (service)kosten, bieden meer comfort en realiseren een hogere bezettingsgraad. Deze gebouwen zijn dus beter voorbereid op de toekomst en daardoor waardeverster.

Door het hoge energieverbruik draagt de vastgoedsector in belangrijke mate bij aan klimaatverandering. Dit betreft de benodigde energie voor de productie van bouwmaterialen, tijdens de bouw (zie hoofdstuk 5) en vastgoed als het in gebruik is. We streven ernaar onze portefeuille in lijn te brengen met het Klimaatakkoord van Parijs.

Het is onze ambitie om de hele vastgoedportefeuille uiterlijk in 2045 te laten voldoen aan de klimaatdoelstellingen van Parijs. Dit betekent dat alle vastgoedinvesteringen dan aardgasloos en energiezuinig moeten zijn. De resterende energie moet afkomstig zijn van duurzame bronnen. Uiterlijk in 2030 willen we volledig zicht hebben op het energieverbruik en de CO₂-uitstoot van ons vastgoed. Op die manier kunnen we actief sturen op het verlagen van de uitstoot en klimaatverandering verder tegengaan.

Voor de Nederlandse vastgoedportefeuille ligt de focus op het verbeteren van de energie-

prestaties en het verduurzamen van de energievoorziening. Het is een uitdaging om dit financieel verantwoord te doen, zodat de rendementen geborgd blijven.

Bij de internationale vastgoedbeleggingen richt onze aanpak zich meer op het toepassen van selectiecriteria, het aangaan van samenwerking en het uitoefenen van onze invloed als belegger. In 2022 heeft Bouwinvest samen met 15 internationale vastgoedinvesteerders deelgenomen aan een engagement-programma in Azië-Pacific. Beursgenoteerde vastgoedbedrijven in deze regio halen weliswaar relatief hoge GRESB-scores, maar het aantal bedrijven dat aan GRESB rapporteert is laag. Doel van het programma is om de rapportages van vastgoedbedrijven in de regio te verbeteren en met de bedrijven in gesprek te gaan over ESG. Diverse bedrijven hebben positief gereageerd en toegezegd hun ESG-rapportages te verbeteren.

Energieverbruik Nederlands vastgoed

Voor een duurzame toekomst moet niet alleen worden overgestapt op hernieuwbare energiebronnen, maar moet ook het energieverbruik fors omlaag. We willen in 2025 het energieverbruik van ons Nederlandse vastgoed met 30% hebben verminderd ten opzichte van 2015. In 2021 is een vermindering behaald van in totaal 28% (ten opzichte van 2015). De cijfers over 2022 worden pas na het verschijnen van dit verslag bekend. Het blijft een uitdaging om tijdig de volledige cijfers over energieverbruik, inclusief het huurdersdeel, te achterhalen.¹⁴

We hebben ook de ambitie om de energiezuinigheid van ons vastgoed te verhogen. In 2025 moet 75% van de gebouwen in de Nederlandse vastgoedportefeuille energielabel A hebben. Eind 2022 was dit 83% (2021: 71%). Via Bouwinvest investeren we fors in de verduurzaming van onze vastgoedportefeuille. Bij de volgende herijking van het beleid zal deze doelstelling worden geëvalueerd en aangescherpt.

Slim met energieverbruik

Dat verduurzaming verder gaat dan alleen het isoleren van woningen, bewijst het project NEXT in Eindhoven. In het najaar van 2022 verwelkomde de nieuwe woontoren in het bruisende stadsdeel Strijp-S de eerste bewoners. In het gebouw wordt op een slimme manier zo efficiënt mogelijk met energie omgegaan, piekbelasting in het elektriciteitsnet verlaagd en het wooncomfort verhoogd. Zo weet de vaatwasser wanneer deze het beste kan draaien, pompt het ventilatiesysteem precies de juiste hoeveelheid verse lucht naar binnen op basis van het aantal aanwezige personen en kunnen bewoners via een app op hun smartphone op afstand verwarming en verlichting regelen.

Investeren in klimaatbestendig vastgoed

Een duurzame gebouwde omgeving is voorbereid op een veranderend klimaat. De gevolgen van klimaatverandering zijn immers al merkbaar voor vastgoedinvesteerders en gebouweigenaren. Bouwinvest werkt daarom in samenwerking met de [Dutch Green Building Council \(DGBC\)](#) aan een raamwerk voor klimaatbestendige gebouwen. Het raamwerk draagt bij aan een open, eenduidige aanpak van fysieke klimaatrisico's voor gebouwen met verschillende functies, zoals wonen, kantoren en zorg. Er zijn vier thema's gekozen die voor Nederland als grootste risico gelden: hitte, droogte, wateroverlast en overstroming.

De aanpak gaat uit van drie stappen:

- Inschatten van de klimaateffecten voor de directe omgeving van een gebouw;
- Bepalen van de kwetsbaarheid van het gebouw voor de verschillende klimaatrisico's;
- Vaststellen van maatregelen voor het gebouw en de omgeving om risico's te verkleinen.

In 2022 verscheen een publicatie die de eerste stap in deze aanpak behandelt: inzicht in de omgeving van het gebouw.¹⁵ Het gebruik van vrij beschikbare gegevens, en duidelijkheid over de achterliggende methodes verbetert de vergelijkbaarheid van klimaatrisico-analyses. Vervolgpublicaties voor stap 2 en 3 verschijnen in 2023.

Bouwinvest heeft zelf de kennis in huis over de impact van klimaatverandering op gebouwen en hun omgeving. Zo levert het interne Geografische Informatie Systeem-team locatie-informatie aan voor het beoordelen van investeringen. Bouwinvest heeft methodes en tools ontwikkeld voor uitvoering van de klimaatrisico-analyse passend bij de betreffende beleggingsstrategie. De analyse biedt inzicht in de risico's en kansen van het object als gevolg van overstromingen, hittestress, bosbranden en andere milieufactoren.

Groene hypotheek

Mensen helpen hun woning financieel aantrekkelijk te verduurzamen: dat is de gedachte achter de groene hypotheek van Rabobank-dochter Vista Hypotheken. Eind 2022 bevatte onze portefeuille € 504 miljoen aan groene woningleningen van Vista. Klanten ontvangen korting op de hypotheekrente als ze een woning met energielabel A kopen of hun woning tijdens de looptijd tot dat energielabel verduurzamen.

CO₂-voetafdruk

In 2022 was de CO₂-voetafdruk van onze aandelenbeleggingen 52% lager dan in het peiljaar 2015.¹⁶ Onze doelstelling voor 2025 is daarmee ruimschoots gehaald. Dat heeft onder andere de volgende oorzaken:

- Binnen een aantal van onze aandelenportefeuilles zijn aanpassingen doorgevoerd in de beleggingsstrategie;
- We hebben onze beleggingen in een aantal CO₂-intensieve bedrijven in onder andere de energiesector en de staal- en cementproductie verkocht.

In 2022 publiceerden we ons [Klimaatactieplan](#) zoals is afgesproken in het Commitment van de financiële sector aan het Klimaatakkoord (hierna: het Commitment). Met de ondertekening van het Commitment in 2019 heeft bpfBOUW zich vrijwillig verbonden aan het Nederlandse Klimaatakkoord. Onze nieuwe doelstelling is een absolute afname van de CO₂-voetafdruk van onze aandelen én bedrijfsobligatie-portefeuille met 50% in 2030 (ten opzichte van 2019). Ook bouwen we onze beleggingen verder af in bedrijven die een deel van hun omzet uit de winning van steenkool of teerzand halen.¹⁷

BpfBOUW berekent ook de CO₂-voetafdruk van de beleggingen in staatsobligaties, private equity en vastgoed. In totaal hebben we hiermee voor 78% van de portefeuille de CO₂-voetafdruk bepaald. Meer over de manier waarop wij de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen berekenen in [bijlage 3](#) van dit verslag.

CO ₂ -voetafdruk van relevante beleggingen					
	belegd vermogen (x € 1 mln)	CO ₂ -uitstoot gerapporteerd (%)	absolute CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)	relatieve CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)	indicator datakwaliteit ¹⁸
aandelen	12.068	100%	542.310	45	1,7
ontwikkelde markten	9.127	100%	369.985	41	1,7
opkomende markten	2.941	100%	172.326	59	1,7
bedrijfsobligaties	9.296	99%	701.437	77	2,6
waarvan verbonden met SDG-7 ¹⁹	445	100%	145.937	329	2,2
staatsobligaties	12.012	99%	1.004.703	84	3,2
ontwikkelde markten	9.388	99%	420.854	45	3,0
opkomende markten	2.624	99%	583.849	226	3,8
vastgoed	13.087	81%	79.304	7	1,1
private equity	4.002	98%	121.168	31	5,0
subtotaal	50.465	95%	2.488.923	50	2,3
overige beleggingen	10.416	niet berekend	niet berekend	niet berekend	n.v.t.
totaal	60.881				

De absolute voetafdruk geeft de uitstoot weer waarvan wij op basis van onze beleggingen 'eigenaar' zijn. Hebben we bijvoorbeeld 1% van de aandelen in een bedrijf, dan rekenen we ook 1% van de uitstoot van dat bedrijf aan onszelf toe. De relatieve voetafdruk geeft weer wat de uitstoot is per belegde miljoen euro. Dit getal wordt verkregen door de absolute CO₂-voetafdruk te delen door het vermogen waarover de CO₂-uitstoot is gerapporteerd.

Druk uitoefenen op grote uitstoters

Wij nemen via APG deel aan [Climate Action 100+ \(CA100+\)](#), dat druk uitoefent op bedrijven die wereldwijd de meeste CO₂ uitstoten. Grote beleggers kunnen effectief druk uitoefenen omdat ze hun krachten bundelen. CA100+ vraagt bedrijven inzicht te geven in hun klimaatrisico's. Ook moeten ze maatregelen nemen om uitstoot van broeikasgassen te verminderen volgens de TCFD-standaard. APG leidt de dialoog met Holcim en Heidelberg Materials (bouwmaterialen) en SK Innovation (petrochemie) en is nauw betrokken bij de dialoog met Stellantis (auto-industrie).

APG heeft zich in 2022 aangesloten bij de [Dutch Climate Coalition \(DCC\)](#), een samenwerking van Nederlandse financiële instellingen die bedrijven met een grote klimaatimpact aanspreekt over hun bijdrage aan de klimaatdoelstellingen van Parijs.

In 2022 stemde BpfBOUW volgens aangescherpte regels bij bedrijven in de energiesector en in andere sectoren met een grote klimaatimpact. Het aangescherpte stembeleid geldt voor circa 2.000 beursgenoteerde bedrijven, waaronder in de mijnbouw, staalindustrie en transportsector. De belangrijkste aanscherpingen:

- BpfBOUW stemt alleen nog vóór het klimaatplan van een bedrijf als aan een aantal voorwaarden is voldaan, waaronder een strategie die aantoonbaar in lijn is met het Klimaatakkoord van Parijs om de wereldwijde opwarming te beperken tot 1,5 °C.
- We steunen in beginsel klimaatresoluties ingediend door aandeelhouders, tenzij er zwaarwegende redenen zijn om dat niet te doen.

- We stemmen alleen voor de (her)benoeming van de voorzitter van de Raad van Commissarissen als het bedrijf volledig en transparant is over zijn CO₂-uitstoot.
- We stemmen alleen in met beloningsvoorstellen als duurzaamheidsdoelstellingen deel uitmaken van de beloning.

Wat doen we in de olie- en gasector?

Klimaatverandering is een van de focusthema's van onze Verantwoord Beleggen beleid. We willen onze beleggingen in lijn brengen met de afspraken in het Klimaatakkoord van Parijs. De olie- en gasector speelt daarin een belangrijke rol.

Onze vermogensbeheerder APG heeft een vergelijking gemaakt van de klimaatprestaties van olie- en gasbedrijven waarin wij beleggen en van de sector als geheel. Daaruit trekken we de volgende conclusies:

- Olie- en gasbedrijven boeken vooruitgang als het gaat om het stellen van 'Net Zero' ambities en langetermijndoelstellingen, het rapporteren over klimaatrisico's en het inpassen van CO₂-reductie in de investeringsstrategie. Ook leggen ze hun klimaatstrategie steeds vaker voor aan de aandeelhouders.
- Bedrijven laten nog weinig vooruitgang zien als het gaat om doelstellingen voor CO₂-reductie op de korte- en middellange termijn die aansluiten bij de klimaatdoelen van Parijs. Ook stellen ze vaak nog geen duidelijk doel voor scope-3 (uitstoot door het gebruik van hun producten) en investeren sommige bedrijven onvoldoende in CO₂-arme alternatieven.
- Vooruitgang wordt vooral geboekt door een groep 'leidende' olie- en gasbedrijven, met name in Europa. Tegelijkertijd is er een groep die blijft inzetten op olie- en gasproductie.

De uitkomsten laten zien waar vooruitgang nodig en mogelijk is. Onze aanpak richt zich vooral op engagement binnen de Dutch Climate Coalition (DCC) met beleidsmakers en een aantal grote olie- en gasbedrijven waarin wij beleggen, waaronder Total en BP. Ook introduceerden we in 2022 een strenger stembeleid voor bedrijven in de energiesector.

Vanwege de aanscherping van de klimaatcriteria in ons insluitingsbeleid ([hoofdstuk 6](#)) zijn 31 olie- en gasbedrijven in 2021 en 2022 als achterblijver gekwalificeerd. In totaal gaat het hier om ruim € 300 miljoen aan beleggingen, die eind 2022 vrijwel volledig waren verkocht. Zo verkochten we onze beleggingen in Petrobras, Devon Energy en ENEOS holdings.

Eerder al verkochten we onze beleggingen in bedrijven die een belangrijk deel van hun omzet uit kolenmijnen (30%) of teerzand (20%) halen. De komende jaren bouwen we deze beleggingen nog verder af door de omzetgrens fors te verlagen (tot respectievelijk 5% en 1%). Al in 2021 verkochten we onze beleggingen in grondstoffen, waarvan circa € 1,5 miljard in fossiele brandstoffen.

Beleggen in klimaatoplossingen

Eind 2022 hadden we € 1,4 miljard belegd in bedrijven die bijdragen aan SDG 7: Betaalbare en duurzame energie (2021: € 1,8 miljard). De afname is vooral het gevolg van koersdalingen op de financiële markten. Door te beleggen in zulke bedrijven verminderen we klimaatrisico's in onze beleggingsportefeuille en dragen we bij aan de energietransitie.

Pionier in windenergie

Het Spaanse bedrijf Acconia – waarin bpfBOUW belegt – ontwikkelt, bouwt en beheert duurzame infrastructuur. Acconia is een pionier op het gebied van zonne- en windenergie met een totale opwekkingscapaciteit van 11.245 megawatt (MW), vergelijkbaar met wat nodig is om heel Nederland op een doorsnee dag van elektriciteit te voorzien. Het bedrijf richt zich ook op andere duurzame infrastructuur, zoals schoon transport. Zo is Acconia betrokken bij de bouw van een metrolijn in Quito (Ecuador), waardoor jaarlijks de uitstoot van 67.000 ton CO₂ wordt voorkomen.

Aanpassen aan veranderend klimaat

Vietnam behoort tot de landen die het meest kwetsbaar zijn voor klimaatverandering. BpfBOUW belegt via APG in een groene obligatie uitgegeven door de Franse ontwikkelingsbank AFD. Met de opbrengst van deze obligatie worden onder andere projecten gefinancierd in drie Vietnamese provincies in de Mekong-delta. Doel hiervan is het beschermen van de bevolking tegen de gevolgen van extreem weer en de stijgende zeespiegel, het verbeteren van de irrigatie voor de landbouw en het verhogen van de waterkwaliteit.

Arbeidsomstandigheden

BpfBOUW wil bijdragen aan goede omstandigheden op de werkvloer. We zetten ons in voor werk dat gezond en veilig is en waaraan iedereen kan meedoen. En waarvoor een eerlijk loon wordt betaald.

Wat hebben we bereikt?

- 87% van de bouwplaatsen waarin we in Nederland beleggen is een Bewuste Bouwplaats of volgt een vergelijkbare richtlijn
- Gemiddeld 2% van het personeel op de bouwplaatsen waarin we in Nederland beleggen, bestaat uit opleidingsplekken

Wereldwijd vallen er iedere dag 6.000 doden door bedrijfsongevallen, zijn er jaarlijks 340 miljoen ongelukken op het werk en worden 160 miljoen mensen ziek door werk.²⁰ De bouwsector heeft hier een belangrijk aandeel in. Dit heeft grote persoonlijke, sociale en financiële gevolgen. Goede werkomstandigheden zijn dan ook essentieel voor alle bedrijven waarin wij beleggen. Ook onze deelnemers geven aan dit belangrijk te vinden.

Veiligheid in Nederlands vastgoed

BpfBOUW vindt dat wie in de bouw werkt dat veilig moet kunnen doen. We dragen via onze vastgoedbeleggingen bij aan een veilige en toekomstbestendige bouwsector.

In 2022 waren 33 van de 37 bouwplaatsen in onze Nederlandse vastgoedportefeuille aangemeld als Bewuste Bouwplaats. Op basis van de investeringen van bpfBOUW komt dit neer op 87% van de bouwplaatsen (doelstelling 2025: 75%). Voor Bewuste Bouwplaatsen geldt dat op en rond de bouwplaats de Bewuste Bouwers Gedragscode van toepassing is.²¹ Deze stimuleert maatregelen boven de (wettelijke) norm en is een instrument om bedrijven aan te zetten tot verbeteringen. Bouwinvest is veelal niet rechtstreeks de opdrachtgever; in onderhandelingen met de projectontwikkelaar of het bouwbedrijf wordt aanmelding als Bewuste Bouwplaats als een van

de criteria meegenomen. Dit betekent dat de projectontwikkelaar verantwoordelijk is voor het behalen van de certificering op projectniveau en de bijbehorende rapportages. De prestaties op de bouwplaats worden op verschillende momenten getoetst. Bouwinvest streeft in afspraken met ontwikkelaars naar een bovengemiddelde score.

Opleidingsplekken en werkplekken bij afstand tot de arbeidsmarkt

In de bouw zijn de komende jaren tienduizenden nieuwe, goedgeschoolde werknemers nodig. Het grootste deel daarvan komt van de opleidingsbedrijven in ons land. Zij leveren de vakmensen van de toekomst die de ruggengraat vormen van een goed renderende bouwsector.

We streven ernaar het percentage opleidingsplekken op de bouwplaatsen waarin we in Nederland beleggen te verhogen tot gemiddeld 8%. Deze doelstelling neemt Bouwinvest als zware inspanningsverplichting op in de contracten met ontwikkelaars. In 2022 was gemiddeld 2% van het totale aantal arbeidsplaatsen op onze bouwplaatsen een opleidingsplek.

De afname (2021: 6%) hangt samen met de fase waarin veel van onze bouwprojecten zich bevinden; bij de start van een project zijn er doorgaans minder mogelijkheden om opleidingsplekken te creëren.

BpfBOUW wil ook dat mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt de kans krijgen om volwaardig aan de slag te gaan in de bouwsector. Op minimaal 90% van de bouwplaatsen waarin we beleggen, moeten werkplekken zijn voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. In 2022 was dit op geen van de bouwplaatsen het geval. Een uitdaging is dat de beschikbaarheid van werkplekken voor mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt sterk afhankelijk is van de fase waarin het project zich bevindt.

Dit is ook de reden voor de afname van het percentage bouwplaatsen waarop plekken beschikbaar zijn (2021: 80%).

Veiligheid bij internationaal vastgoed

Bij internationale vastgoedbeleggingen met ontwikkelactiviteiten streeft Bouwinvest naar een bovengemiddelde GRESB-score voor 'stakeholder engagement' (arbeidsomstandigheden, veiligheid op de bouwplaats en impact op de omgeving). Voor de vaststelling van de ESG-prestaties tijdens ontwerp, bouw en renovatie van gebouwen wordt gebruikgemaakt van de [GRESB Development Component](#). Bouwinvest investeert ook in projecten waarbij partners een eigen beleid voor gezondheid, veiligheid en welzijn opstellen.

Druk uitoefenen als aandeelhouder

In 2022 diende APG mede namens bpfBOUW een aandeelhoudersvoorstel in voor het vergroten van de arbeidsveiligheid bij HDC Hyundai Development, de grootste projectontwikkelaar van Zuid-Korea. Aanleiding was een ernstig arbeidsongeval in januari 2022, slechts enkele maanden na een eerder zwaar ongeluk op een bouwplaats van het bedrijf. Niet eerder stond bij een Zuid-Koreaans bedrijf een aandeelhoudersresolutie over een ESG-onderwerp op de agenda. Het bedrijfsbestuur besloot de meeste aanbevelingen van onze vermogensbeheerder over te nemen. HDC Hyundai Development zegde onder andere toe het belang van veiligheid op te nemen in de statuten en een toegewijde veiligheidsspecialist op te nemen in het bestuur.

In 2022 liet het bedrijf een externe veiligheidsinspectie uitvoeren bij 73 gebouwen die in de afgelopen tien jaar zijn gerealiseerd.

Arbeidsomstandigheden in andere sectoren
APG voert waar nodig intensieve gesprekken met bedrijven waarin wij beleggen om goede en veilige arbeidsomstandigheden onder de aandacht te brengen.

Leefbaar loon

Om de betaling van een 'leefbaar loon' te bevorderen, is APG namens ons lid van het [Platform Living Wage Financials \(PLWF\)](#).²² BpfBOUW is zelf supporter van dit initiatief. De aangesloten partijen moedigen bedrijven waarin ze beleggen aan om te zorgen voor een leefbaar loon. Dan gaat het zowel om de mensen die bij deze bedrijven zelf werken als om de toeleveringsketen.

Het betalen van een leefbaar loon is belangrijk voor het bestrijden van armoede. Een leefbaar loon voorziet in de kosten van voedsel, kleding, huisvesting, gezondheidszorg en onderwijs voor werknemers en hun gezinnen. Ook blijft er dan nog wat over om te sparen of vrij te besteden. Maar in sectoren die sterk afhankelijk zijn van handmatige arbeid verdienen werknemers vaak niet genoeg om in deze basisbehoeften te voorzien. Lonen liggen er vaak op of onder de armoedegrens, zelfs als er een wettelijk minimumloon is.

APG richt zich binnen PLFW vooral op voedselproducenten, zoals Coca-Cola en Mondelēz. De realiteit is dat in de voedingssector een 'leefbaar loon' in de gehele keten nog ver weg is. PLFW constateert dat erkenning van de noodzaak van een leefbaar loon steviger moet worden verankerd in het beleid van bedrijven. Ook moeten bedrijven gerichte actie ondernemen om een leefbaar loon te bevorderen, in gesprek gaan met belanghebbenden (zoals vertegenwoordigers van cacao- en koffieboeren) en de procedures voor klachten en herstel verbeteren.

Circulariteit

Voor de leefbaarheid op aarde moeten we verantwoord omgaan met onze natuurlijke hulpbronnen. De kringlooeconomie biedt kansen voor een duurzame toekomst en voor onze beleggingen. De producten van nu als de grondstoffen van morgen.

Wat hebben we bereikt?

- De vereisten voor een materialendossier voor vastgoedbeleggingen in Nederland zijn in ontwikkeling
- Met onze beleggingen dragen we € 122 miljoen bij aan SDG 12: Verantwoorde productie en consumptie

Doordat de wereldbevolking groeit en we steeds meer consumeren, neemt de vraag naar grondstoffen toe. Dit gaat ten koste van de leefbaarheid op aarde. De biodiversiteit neemt af, de toenemende hoeveelheid afval kan niet meer worden verwerkt en natuurlijke hulpbronnen raken uitgeput. Bovendien heeft de winning van grondstoffen vaak negatieve gevolgen voor omliggende gemeenschappen en het milieu.

Belang van de kringlooeconomie

Grondstoffenschaarste raakt onze beleggingsportefeuille in de kern. Dat geldt voor de beschikbaarheid van bouwmaterialen als staal, aluminium en cement voor de bouw- en vastgoedsector. Verder is schaarste relevant voor bijvoorbeeld de voedsel- en de energie-sector. Wij streven daarom naar efficiënte grondstoffenketens en hergebruik van materialen om in de groeiende vraag te kunnen blijven voorzien. Dat leidt ook tot minder CO₂-uitstoot en minder negatieve impact op de leefomgeving. Dit wordt ook wel de 'circulaire economie' genoemd.

Bijdragen aan kennisontwikkeling

De grote uitdaging is dat nu nog niet duidelijk is hoe het circulaire systeem van de toekomst eruit zal zien. Meetmethodes, instrumenten, hulpmiddelen en voorwaarden ontwikkelen zich nog.

In 2022 begonnen we een verkenning hoe wij als investeerder vraag kunnen creëren naar circulaire gebouwen en oplossingen en daarmee de circulaire transitie kunnen aanjagen. Ook nemen we via Bouwinvest deel aan pilotprojecten op het gebied van circulair bouwen en het waarderen van de toegevoegde waarde van circulaire gebouwen.

Ook is het belangrijk dat circulaire oplossingen worden toegepast in reguliere bouwprojecten. Een voorbeeld is de toepassing van het take back-systeem van tegelfabrikant Mosa, dat in al onze vastgoedprojecten wordt toegepast. Hierbij worden snijresten van tegels verzameld en gebruikt als grondstof bij de productie van nieuwe tegels. Deze tegels zijn Cradle-to-Cradle gecertificeerd.²³

Materiaalgebruik in de bouwsector

De bouwsector is wereldwijd een van de grootverbruikers van grondstoffen. De transitie naar circulair bouwen is dan ook één van de belangrijkste opgaven waar de sector voor staat. Een belangrijk knelpunt is dat er nog te weinig inzicht is in de gebruikte materialen, verbindingen en kenmerken. BpfBOUW zet daarom in op samenwerkingsverbanden en uitwisseling binnen de sector om de kennis te vergroten.

Het vastleggen van gegevens over de gebruikte materialen maakt de impact van een gebouw op het milieu inzichtelijk. Ook stimuleert het slim ontwerpen en maakt het hergebruik van materialen eenvoudiger. BpfBOUW wil dat in 2025 minstens 75% van de nieuwe acquisities in Nederlands vastgoed een materialendossier heeft. Het verkrijgen van een volledig dossier met materiaalgegevens en eigenschappen is een essentiële eerste stap.

Bouwinvest begon in 2022 met het uitwerken van de specificaties van het materialendossier. Het project heeft vertraging opgelopen doordat opgeleverde dossiers van elkaar verschilden en niet altijd de vereiste gegevens bevatten. Ook is gebleken dat het aanleggen van zulke dossiers bij sommige projecten kostbaar is. In 2023 zal Bouwinvest met bouwbedrijven in gesprek gaan om de vereisten die worden gesteld aan het materialendossier te evalueren. Op die manier willen we ervoor zorgen dat de kwaliteit en betaalbaarheid verbetert. In 2022 waren voor zes van de tien opgeleverde bouwprojecten de basisbestanden beschikbaar.

Duurzame bouwmaterialen

Voor de vastgoedprojecten waarin wij beleggen, zijn kwaliteitsnormen opgenomen wat betreft duurzaam materiaalgebruik. Uitgangspunt is dat materialen zo duurzaam en onderhoudsarm mogelijk zijn. Specifiek voor nieuw te bouwen woningen is opgenomen dat zij maximaal een MPG-score mogen hebben van 0,7. Deze score geeft aan wat de milieubelasting van de materialen in een gebouw is.²⁴ Ook mag alleen hout met een duurzaamheidscertificaat (FSC of TPAC) worden gebruikt. Bouwinvest is partner van FSC Nederland, dat streeft naar het vergroten van het aandeel duurzaam gecertificeerd hout op de Nederlandse markt.

APG voert namens Climate Action 100+ de dialoog met twee fabrikanten van bouwmaterialen: Holcim en Heidelberg Materials. Beide bedrijven hebben ambitieuze doelstellingen voor het verduurzamen van hun productie. Bijvoorbeeld door slimmer te ontwerpen waardoor er minder bouwmaterialen nodig zijn of door de ontwikkeling van duurzame alternatieven. Zo is Holcim partner in een Duits onderzoeksproject dat stroom van een windmolenpark op de Noordzee gebruikt om waterstof te produceren, waarmee CO₂-arm cement wordt gemaakt op basis van afvalstoffen. De dialoog met beide bedrijven is erop gericht hun doelstellingen zichtbaar te maken in hun investeringsbeslissingen.

Verminderen van de plastic afvalberg

Via APG belegden we in 2022 in een groene obligatie uitgegeven door het Amerikaanse bedrijf PepsiCo, een van de grootste dranken- en voedingsproducenten in de wereld. Met de opbrengst financiert het bedrijf projecten op het gebied van klimaat, verantwoord watergebruik en het verminderen van de plastic afvalberg. PepsiCo wil in 2030 de hoeveelheid gebruikt nieuw plastic per verpakking met de helft hebben verminderd. Dat kan onder andere door meer hergebruikt plastic toe te passen, meer verpakkingen in te zamelen voor hergebruik en nieuwe, navulbare en herbruikbare verpakkingen te ontwikkelen.

Aandacht voor mens, milieu en goed bestuur

Inzicht in ESG (Environmental, Social & Governance) prestaties maakt het voor ons mogelijk om bij onze beleggingen gericht te kiezen.

Insluiting: beleggen, verkopen of verbeteren

APG beoordeelt alle bedrijven waarin we via aandelen of obligaties kunnen beleggen op rendement, risico, kosten en de mate waarin ze duurzaam en verantwoord te werk gaan. Voldoet een bedrijf aan onze criteria én scoort het bovengemiddeld in de betreffende industrie, dan noemen we het een koploper. In zulke bedrijven beleggen we graag.

Naast koplopers zijn er ook achterblijvers: bedrijven die niet goed scoren op duurzaam en verantwoord ondernemen. We beleggen alleen in deze bedrijven als we verwachten dat we ze kunnen aanzetten tot verbetering. Ook moet APG deze bedrijven aantrekkelijk genoeg vinden om tijd en moeite te steken in zo'n verbetertraject. We spreken dan van beloften. Onze vermogensbeheerder gaat met deze bedrijven in gesprek om duidelijk te maken welke verbeteringen we willen zien. Is er te weinig vooruitgang, dan zullen we onze belegging in het bedrijf op termijn verkopen.

Met dit beleid – dat we het insluitingsbeleid noemen – voldoen we aan de OESO-richtlijnen en het IMVB-convenant voor het:

- systematisch vaststellen van de negatieve gevolgen van activiteiten van bedrijven waarin wordt belegd voor de samenleving en het milieu;
- uitoefenen van invloed op bedrijven om de negatieve gevolgen van hun activiteiten voor de samenleving en het milieu te beperken.

Hoe beoordelen we bedrijven?

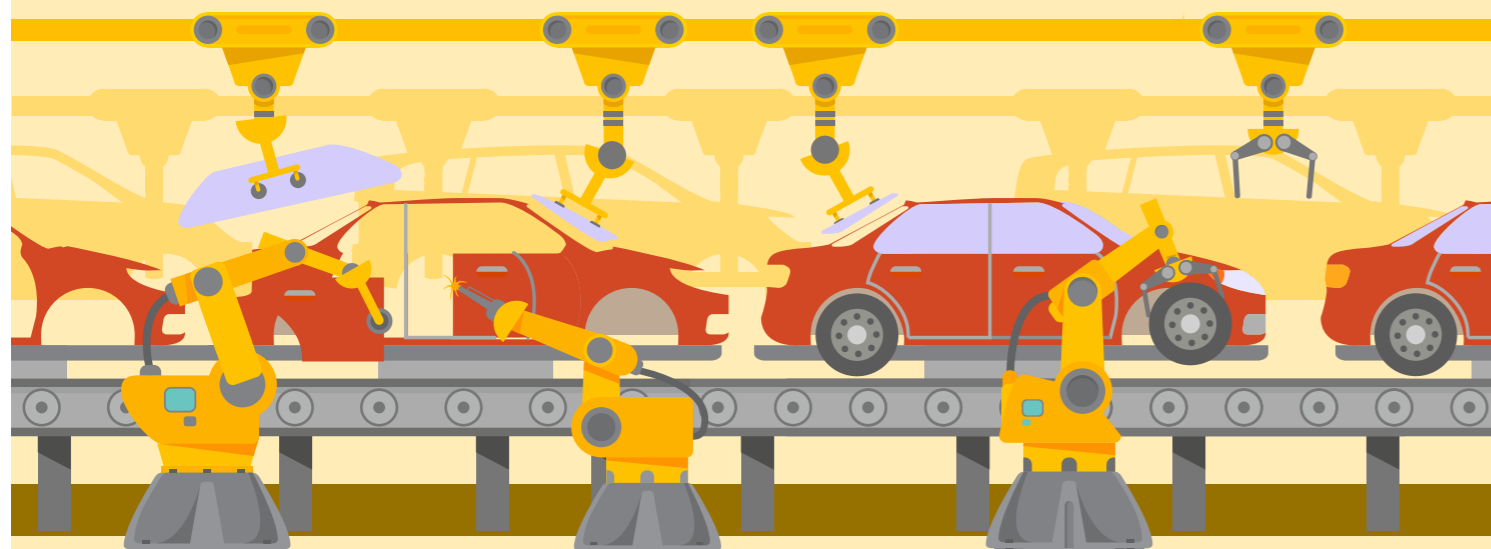
Om te bepalen of bedrijven duurzaam en verantwoord genoeg zijn, gaan we na of ze beleid hebben voor verantwoord ondernemen. Daarbij sluiten we aan bij de UN Global Compact (UNGC). Ook controleren we of bedrijven deze afspraken in de praktijk nakomen en of er incidenten zijn, zoals ongevallen of milieuvervuiling.

De criteria verschillen per bedrijfstak en houden rekening met de specifieke risico's die in de sector spelen. We kijken ook naar de landen en regio's waar bedrijven actief zijn. Zijn bedrijven actief in gebieden met een verhoogd risico op mensenrechtenschendingen? Dan verwachten we dat ze een goed mensenrechtenbeleid hebben. Onze criteria scherpen we voortdurend aan op basis van nieuwe inzichten en ambities.

Strengere criteria

We scherpen onze criteria voor het beoordelen van aandelen- en obligatiebeleggingen verder aan. Op die manier kunnen we negatieve gevolgen voor de maatschappij per sector en per thema beter aanpakken. In 2022 voerden we strengere criteria op het gebied van biodiversiteit in voor sojaproductanten en veehouderijen. Ook verwachten we dat bedrijven langetermijndoelstellingen hebben om de uitstoot van broeikasgassen terug te brengen en zijn we scherper op bedrijven die in opspraak raken, bijvoorbeeld vanwege de CO₂-impact van hun producten, het overtreden van sancties en aantasting van dierenwelzijn.

Alle autobedrijven waarin we kunnen beleggen

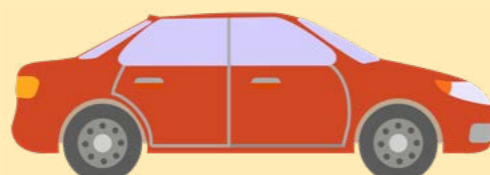
Absolute criteria

- Behoort het bedrijf tot de grootste autofabrikanten en ontbreekt een lange-termijndoel voor verlaging CO₂-uitstoot?
- Zijn er ernstige incidenten bekend?

Ja

1 of meer x

Nee

Overige criteria (selectie)

- Is er een klokkenluidersregeling?
- Is er een milieumanagement- en kwaliteitsmanagementsysteem?
- Stelt het bedrijf sociale eisen aan leveranciers?
- Is duidelijk wie verantwoordelijk is voor mens, milieu en goed bestuur?

Positief

Koploper
Voorbeeld:
Mazda

Negatief

Geen
engagement

Engagement

Achterblijver
Voorbeeld:
Wheel Pros

Belofte
Voorbeeld:
Renault

Belofte: Renault – onderzoek naar emissies

Na het dieselschandaal bij Volkswagen in 2015 waren de toezichthouders zeer alert op mogelijke overtredingen door autofabrikanten bij het rapporteren van emissies. In 2021 werd Renault door de Franse autoriteiten in staat van beschuldiging gesteld vanwege gesjoemel met de uitstoot van dieselauto's. Het bedrijf zelf weerspreekt de beschuldigingen. Vanwege de aantijgingen en zolang de juridische procedure loopt, oordelen wij dat Renault achterblijft op onze ESG-criteria. Wel voeren we engagement met het bedrijf om een vinger aan de pols te houden over het verdere verloop. Vanwege het engagement is Renault een belofte in het kader van ons insluitingsbeleid.

Verkoop van een achterblijver: Wheel Pros

Het Amerikaanse bedrijf Wheel Pros is een ontwerper, marketeer en distributeur van (niet-standaard) wielen, prestatiebanden en systemen voor wielophanging. Veiligheid is van het grootste belang in de auto-industrie. Daarom verwachten van bedrijven in automotive onder andere dat ze een gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem (KMS) hebben; een gedegen beschrijving van de bedrijfsprocessen gericht op het controleren, beheren en verbeteren van de productkwaliteit. Wheel Pros kon hiervan niet afdoende bewijs leveren. Om die reden hebben we het bedrijf als achterblijver beoordeeld en onze belegging verkocht.

Invloed uitoefenen

BpfBOUW oefent als belegger invloed uit volgens de uitgangspunten en voorschriften van de Nederlandse Corporate Governance Code, de Nederlandse Stewardship Code en de Europese Shareholder Rights Directive II (SRD-II). BpfBOUW is ervan overtuigd dat verantwoord en betrokken aandeelhouderchap goed is voor bedrijven, beleggers en de economie in het algemeen.

In gesprek met bedrijven

APG voert namens ons gesprekken met bedrijven waarin we beleggen over onze verwachtingen voor duurzaamheid en goed bestuur. Goed ondernemingsbestuur is een voorwaarde voor duurzaam ondernemen én het realiseren van goede financiële resultaten op de lange termijn. Vaak werken we hierbij samen met andere beleggers. Uitgangspunten zijn onder andere:

- de UNGC, waarin afspraken staan over mensen- en arbeidsrechten, milieu en het voorkomen van corruptie;
- de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen, waarin aanbevelingen voor bedrijven staan voor ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie;
- de principes van het International Corporate Governance Network (ICGN) voor goed ondernemingsbestuur.

APG heeft namens ons in 2022 met 422 bedrijven gesproken over ESG-onderwerpen. Het overzicht op onze website laat zien welke onderwerpen daarbij aan de orde kwamen. Bij één bedrijf kunnen meerdere onderwerpen ter sprake komen. Zoals is afgesproken in het IMVB-convenant, staat op onze website daarnaast een overzicht met de resultaten van engagements die in 2022 zijn afgesloten.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

APG oefent ook invloed uit door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen (AVA's) van

bedrijven. In 2022 heeft APG namens ons op 4.255 AVA's gestemd over ruim 47.000 voorstellen. Na afloop van de stemming maken we onze stem openbaar op de website. APG ontwikkelde samen met International Shareholder Services een verbeterd platform voor het openbaar maken van onze stem op AVA's. Deelnemers en andere stakeholders krijgen via het platform meer inzicht in hoe wij ons stemrecht gebruiken.

Hoe hebben wij in 2022 gestemd?

	Voor	Tegen	Onthouding/ niet gestemd
Bestuurdersbenoemingen	74%	17%	9%
Beloningsvoorstellen	50%	48%	2%
Aandeelhoudersvoorstellen	58%	33%	9%

Bestuurdersbeloningen en -benoemingen en duurzaamheid zijn voor bpfBOUW de belangrijkste onderwerpen op AVA's. In 2022 hebben wij ons stembeleid aangescherpt voor bedrijven in de energiesector en bedrijven in sectoren met een grote klimaatimpact (meer in [hoofdstuk 3](#)).

Verantwoord fiscaal gedrag

Belastingen vormen een essentiële bijdrage aan de ontwikkeling van de gemeenschappen waarin onze deelnemers wonen, werken en leven. Ook voor de gemeenschappen waarin we beleggen, is verantwoord fiscaal gedrag een voorwaarde voor een duurzame toekomst. In 2022 hebben we daarom ons [Fiscaal beleid](#) gepubliceerd.

In 2022 hebben we in het insluitingsbeleid onze verwachtingen voor fiscaal gedrag van bedrijven aangescherpt. Voor niet-beursgenoteerde beleggingen heeft APG onze fiscale beginselen vertaald in criteria om vast te stellen of een voorgenomen investering past binnen ons Fiscaal beleid. APG deed ook onderzoek naar het belastinggedrag van beursgenoteerde bedrijven in ontwikkelde markten met een marktkapitalisatie van meer dan € 5 miljard. Daarbij werd onder andere gekeken naar transparantie, wat een bedrijf effectief aan belasting betaalt en eventuele controverses over belastingen. Op basis hiervan zijn bedrijven geselecteerd waarmee in 2023 engagement zal worden gevoerd over verantwoord fiscaal gedrag.

We zijn niet altijd in staat onze fiscale beginselen te realiseren, bijvoorbeeld omdat we een van de vele beleggers zijn en dan slechts beperkt invloed hebben. Maar samen met APG en Bouwinvest doen we daar wel ons uiterste best voor. In 2022 stemden we onder andere tegen de herbenoeming van de CEO/voorzitter bij Meta (voorheen Facebook) vanwege te weinig transparantie over de belastingen van het bedrijf.

Wij vinden dat de verhouding tussen de geleverde prestatie en de bonus voor topbestuurders passend moet zijn. We verwachten van bedrijven waarin we beleggen dat ze in het jaarverslag duidelijk maken hoe de beloning voor bestuurders wordt vastgesteld, wat de doelstellingen zijn en welke prestaties moeten worden behaald voordat een beloning of bonus wordt uitbetaald.

Bij het stemmen over bestuurders besteden we aandacht aan de diversiteit in het bestuur van bedrijven waarin we beleggen. We zien graag dat het bestuur een afspiegeling is van de maatschappij. Ook willen we dat bestuurders onafhankelijk zijn en voldoende kennis hebben. Dit proberen we te sturen door voor of tegen de (her-)benoeming van kandidaten te stemmen.

In 2022 stemden we over 2.097 resoluties ingediend door aandeelhouders. Bij 58% van de resoluties was dit een stem vóór, bij 33% een stem tegen. We maken bij het stemmen over voorstellen van aandeelhouders een doordachte afweging. Het kan zijn dat we het wel eens zijn met het doel van een voorstel, maar niet met de manier waarop dat moeten worden behaald. Ook bieden voorstellen soms te weinig ruimte aan het bestuur om zelf keuzes te maken. In die gevallen kan het zijn dat we tegen een aandeelhoudersvoorstel stemmen.

GRESB-scores		2022	2021
	Woningen	90 ★★★★★	89 ★★★★★
	Kantoren	92 ★★★★★	95 ★★★★★
	Winkels	88 ★★★★★	90 ★★★★★
	Hotels	89 ★★★★★	96 ★★★★★
	Zorgvastgoed	88 ★★★★★	88 ★★★★★
	Totaal	91 ★★★★★	91 ★★★★★

Aandacht voor ESG bij vastgoed

Het insluitingsbeleid geldt niet voor onze beleggingen in vastgoed, maar ook daar worden ESG-criteria uitgebreid meegenomen in het beleggingsproces. BpfBOUW belegt voornamelijk in vastgoed in economisch sterke en stabiele landen waar relatief weinig corruptie voorkomt, die een hoge kredietwaardigheid hebben en waar sprake is van een hoge mate van transparantie op de vastgoedmarkt.

BpfBOUW belegt via Bouwinvest in Nederlandse woningen, winkels, kantoren, hotels en zorgvastgoed. Onze beleggingen zijn ondergebracht in vijf sectorfondsen, waarin wij een aandelenbelang hebben. Om de duurzaamheidsprestaties van die fondsen objectief te kunnen meten en vergelijken, maken we gebruik van GRESB.

Alle Nederlandse sectorfondsen waarin bpfBOUW belegt, behouden ondanks een lichte daling in de totaalscores de maximale vijf sterren. Ze behoren daarmee nog steeds wereldwijd tot de 20% duurzaamste fondsen die deelnemen aan GRESB.

Bij buitenlandse vastgoedbeleggingen verwachten we van partners dat ze lid zijn van een erkende brancheorganisatie. Ook moeten ze transparant zijn over hun duurzaamheidsprestaties. Onze vermogensbeheerder gebruikt onder andere de GRESB-score voor het beoordelen en monitoren van beursgenoteerde vastgoedondernemingen en individuele vastgoedfondsen. Dit geldt voor zowel nieuwe als bestaande investeringen.

Aandacht voor ESG bij overige beleggingen

Staatsobligaties

Ook bij staatsobligaties nemen we ESG-factoren mee bij het beoordelen van beleggingen. APG kijkt naar risicofactoren, waaronder de CO₂-uitstoot van het land dat de staatsobligaties uitgeeft. Ook kijkt onze vermogensbe-

heerder naar onder andere de kwaliteit van de betrokken overheid, de financiële positie en het vermogen van het land om zich aan te passen aan klimaatverandering en de energietransitie. Staatsobligaties van sommige landen sluiten we uit (Zie 'Uitsluiten').

APG brengt in kaart welk deel van onze staatsobligatieportefeuille is belegd in landen met een hoog klimaatrisico. BpfBOUW belegt vooral in staatsobligaties van landen met een hoge kredietwaardigheid. Over het algemeen geldt dat dergelijke landen minder kwetsbaar zijn voor de gevolgen van klimaatverandering.

Sinds 2021 publiceren we de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen in staatsobligaties. Vanaf het verslagjaar 2023 zullen we rapporteren volgens de onlangs beschikbaar gekomen leidraad voor het berekenen van de CO₂-voetafdruk van staatsobligaties van het Partnership voor [Carbon Accounting Financials \(PCAF\)](#).

Private equity

Private equity (PE) is een verzamelnaam voor beleggingsfondsen in niet-beursgenoteerde bedrijven. APG onderzoekt vooraf de manier van werken van de fondsmanagers op eventuele negatieve gevolgen voor samenleving en milieu. Voor onze PE-beleggingen zijn ESG-richtlijnen opgesteld. Hierin staat aan welke criteria investeringsvoorstellen moeten voldoen om als belegging in aanmerking te komen. Voor de aanpak van ESG-risico's spreekt APG met de PE-manager in plaats van met de bedrijven waarin wordt belegd. PE-managers moeten ons uitsluitingsbeleid onderschrijven en jaarlijks een ESG-rapportage verstrekken.

APG is mede-initiatiefnemer van het ESG Data Convergence Initiative. Doel is om te komen tot een standaard voor het rapporteren over duurzaamheid door PE-beleggingen. Met het initiatief willen de deelnemende partijen de kwaliteit, beschikbaarheid en vergelijkbaarheid van duurzaamheidsinformatie vergroten. Uiteindelijk moet dit de ESG-prestaties van private equity-bedrijven verbeteren.

Van het gas af

Via PE-manager Parcom belegt onze vermogensbeheerder APG in Climate for Life (CFL). Dit Nederlandse bedrijf is specialist op het gebied van binnenklimaat-oplossingen en houdt zich bezig met ontwikkeling en productie van warmtepompen, systemen voor luchtcirculatie en boilers. De helft van alle grondwarmtepompen in Nederlandse nieuwbouw wordt geïnstalleerd door CFL. Het bedrijf levert een grote bijdrage aan het realiseren van de ambitie uit het Nederlandse Klimaatakkoord om 7 miljoen woningen van het gas te halen. CFL investeert in onderzoek en ontwikkeling van verbeterde systemen. Een voorbeeld is de Green Energy Smart boiler, die het energieverbruik optimaliseert aan de hand van gebruikersdata.

Biologisch afbreekbare verpakkingen

APG belegt namens ons via PE-manager Ambianta in In.Pack, een producent van machines voor duurzame verpakkingoplossingen als alternatief voor traditionele kunststoffen. Het gebruik van wegwerpverpakkingen heeft grote milieu-impact. In.Pack draagt bij aan de aanpak van dit probleem; de machines van het bedrijf produceren jaarlijks circa 4 miljard biologisch afbreekbare tassen en 6,5 miljard herbruikbare vuilniszakken. In 2021 is daardoor naar schatting de uitstoot van 9.000 ton vervuilende stoffen voorkomen en 8.000 ton aan materiaal opnieuw gebruikt. De belegging in In.Pack draagt bij aan SDG 12: Verantwoorde productie en consumptie.

Hedgefondsen

Hedgefondsen zijn beleggingsfondsen die op verschillende manieren rendement proberen te behalen door in te spelen op verwachte koersbewegingen. Hedgefondsen waarin we beleggen, volgen ons uitsluitingsbeleid. We verwachten dat hedgefondsen ESG-risico's meenemen in hun bedrijfsanalyses. Als ze aandelen of obligaties voor een langere termijn aanhouden, willen we dat ze een stembeleid hebben voor ESG-onderwerpen.

Samen met Healthcare Royalty Partners heeft bpfBOUW via APG bijgedragen aan de financiering van Rhythm Pharmaceuticals. Dit biofarmaceutische bedrijf richt zich op de behandeling van zeldzame genetische ziekten die chronische obesitas veroorzaken. We dragen bij aan de ontwikkeling van een medicijn, genaamd IMCIVREE, dat de eerste goedgekeurde therapie in de VS en Europa is voor de behandeling van deze ziekte.

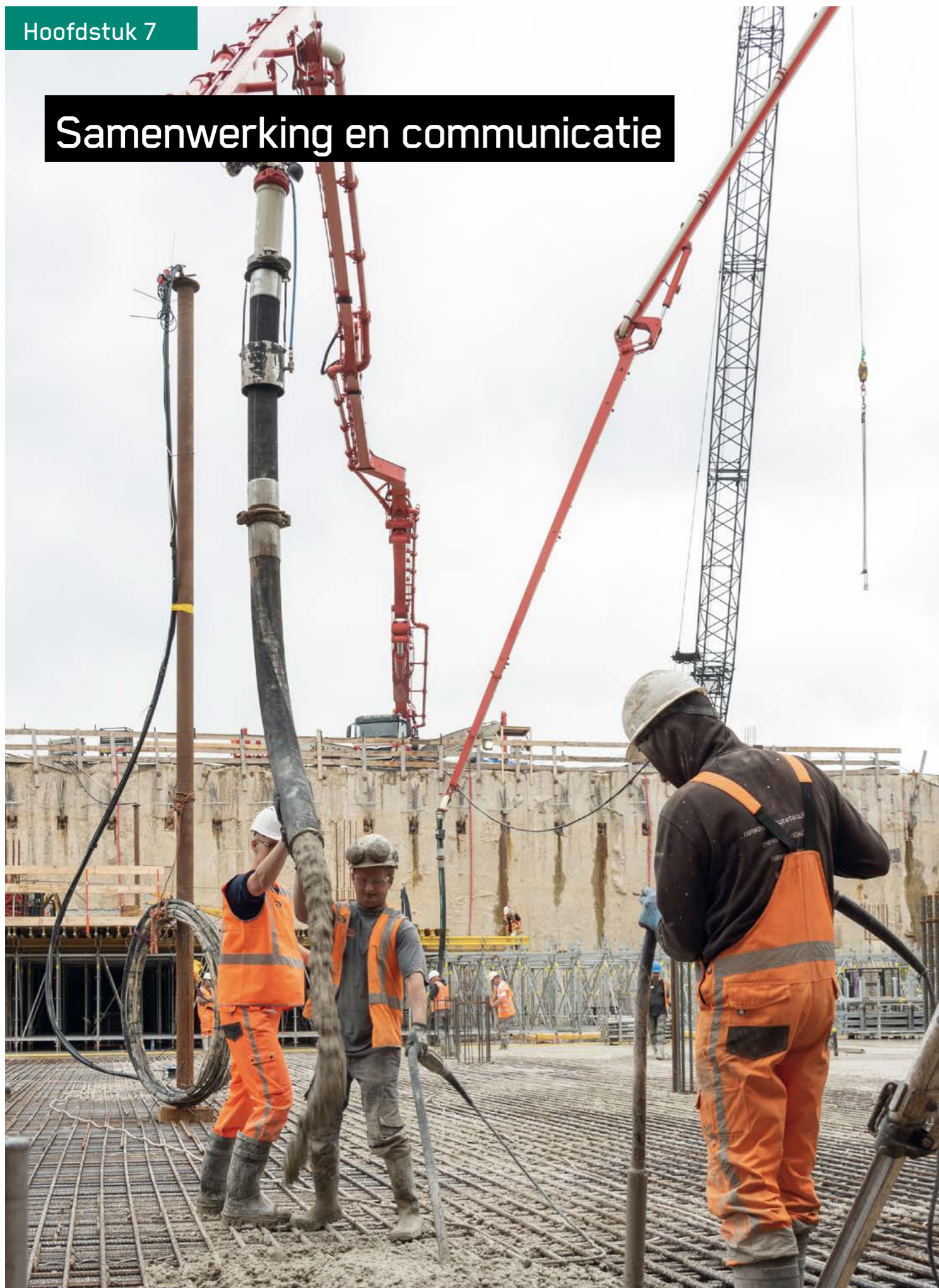
Meer over de aandacht voor ESG en de implementatie van de [QES0-richtlijnen](#) in de verschillende beleggingscategorieën op onze website.

Uitsluiten

Bepaalde beleggingen sluiten we bij voorbaat uit. We beleggen niet in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van tabak, (belangrijke onderdelen van) kernwapens of wapens die verboden zijn volgens internationale verdragen waarbij Nederland is aangesloten (antipersoon-landmijnen, clustermunitie, biologische en chemische wapens). Ook beleggen we niet in staatsobligaties van landen waartegen de Europese Unie of de VN-Veiligheidsraad een bindend wapenembargo heeft ingesteld, of staatsobligaties van overheden die burgerrijheden en democratie ernstig beperken. De lijst met uitgesloten bedrijven en staatsobligaties staat op onze website.

We besloten in 2022 onze beleggingen in Rusland te verkopen. Aanleiding was de Russische inval in Oekraïne. In Russische staatsobligaties belegden wij al niet vanwege een bindend EU-wapenembargo. Het is nog niet gelukt om deze beleggingen te verkopen vanwege wettelijke beperkingen opgelegd door Rusland.

Samenwerking en communicatie

BpfBOUW wil samen met andere beleggers en stakeholders bouwen aan een betere wereld. Daarom zoeken we waar nodig de samenwerking op en maken we ons sterk voor betrouwbare regels voor duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur.

Samenwerken met andere beleggers

BpfBOUW neemt deel aan verschillende samenwerkingsverbanden voor het verbeteren van duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur. We zijn onder andere aangesloten bij [Eumedion](#), de belangenbehartiger van institutionele beleggers (zoals pensioenfondsen) in Nederland.

Andere belangrijke voorbeelden van samenwerking zijn het IMVB-convenant, het SDI Asset Owner Platform ([hoofdstuk 2](#)), het Klimaatcommitment van de financiële sector, Climate Action 100+ en de Dutch Climate Coalition ([hoofdstuk 3](#)), het Platform Living Wage Financials ([hoofdstuk 4](#)) en het ESG Data Convergence Initiative ([hoofdstuk 6](#)).

IMVB-convenant

In het convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) heeft de Nederlandse pensioensector afspraken gemaakt met de overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties om misstanden te voorkomen bij bedrijven waarin wordt belegd. In 2022 publiceerden we op onze website een overzicht van de resultaten van afgesloten engagements in het kader van ons inluitingsbeleid, zoals in het IMVB-convenant is afgesproken. Ook maken we op onze website bekend hoe bpfBOUW stemt op aandeelhoudersvergaderingen.

Het IMVB-convenant is gebaseerd op de regels voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de United Nations Guiding Principles (UNGP). Op onze website

lichten we toe hoe we hieraan invulling geven. BpfBOUW deed in 2022 met een beperkt aantal pensioenfondsen mee aan het 'Diepe Spoor' van het IMVB-convenant. We bundelden onze krachten om arbeidsomstandigheden en omgang met mensenrechten te verbeteren bij een techbedrijf, mijnbouwbedrijf en online winkelketen. In 2023 hebben de betrokken pensioenfondsen een rapport uitgebracht met de lessen die tijdens het diepe spoor zijn geleerd.²⁸

Na vier jaar intensieve samenwerking liep het IMVB-convenant eind 2022 af. In 2023 vindt de eindevaluatie plaats. Momenteel zijn de deelnemende partijen in gesprek over een vervolg op de samenwerking.

Samenwerken voor klimaatambities

BpfBOUW wil bijdragen aan de doestelling van het Akkoord van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 °C. Onze vermogensbeheerder APG is medevoorzitter van het [Net Zero Investment Framework \(NZIF\)](#). Dit raamwerk biedt beleggers handvatten om hun portefeuilles in lijn te brengen met de klimaatdoelen van Parijs. In het NZIF staan principes en minimumvereisten voor CO2-doelstellingen in beleggingsportefeuilles en het investeren in klimaatoplossingen.

Communiceren met stakeholders

We willen duidelijk communiceren met onze deelnemers en andere belanghebbenden, ook over verantwoord beleggen. Daarom staat op onze website onder andere ons beleid, de lijst van bedrijven en landen die we hebben uitgesloten, een overzicht van alle bedrijven waarmee we engagement hebben gevoerd en van alle bedrijven waarmee het engagement in 2022 is afgesloten. Ook maken we bekend hoe we hebben gestemd op aandeelhoudersvergaderingen.

In 2022 publiceerden we op de website over onze resultaten op het gebied van verantwoord beleggen en de voorgenomen verkoop van onze Russische beleggingen. In deelnemersmagazine Bouwpensioen was onder andere aandacht voor circulair en klimaatbestendig bouwen.

In 2022 vroegen we aan deelnemers en gepensioneerden over welke onderwerpen op het gebied van verantwoord beleggen zij meer willen lezen. De uitkomsten daarvan hebben een rol gespeeld bij het vaststellen van de onderwerpen voor dit verslag.

Verantwoord beleggen op de agenda

Verantwoord beleggen keert regelmatig terug op de bestuursagenda van bpfBOUW. Ook ontwikkelt het bestuur de eigen kennis van verantwoord beleggen, bijvoorbeeld door deelname aan seminars en studiedagen.

In 2022 verzorgde APG op verzoek van het bestuur een kennissessie over beleggen en klimaatverandering.

Over dit verslag

We maken dit verslag voor verschillende groepen belanghebbenden die voor ons belangrijk zijn:

- Deelnemers, gepensioneerden en werkgevers
- Organisaties van werkgevers en werknemers
- Maatschappelijke organisaties/ belangengroepen
- Regelgevers en toezichthouders

Hoe kennen we onze doelgroepen?

In 2022 hebben we een ambitiemeting laten uitvoeren onder actieve deelnemers, inactieve deelnemers ('slapers') en gepensioneerden. We vroegen onder andere over welke ESG-onderwerpen zij meer willen lezen. De belangstelling gaat vooral uit naar:

- hergebruik van grondstoffen en het tegengaan van milieuvervuiling ([hoofdstuk 5](#) van dit verslag);
- de aanpak van klimaatverandering ([hoofdstuk 3](#)).

Actieve deelnemers zijn ook sterk geïnteresseerd in arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden ([hoofdstuk 4](#)).

Begin 2023 hebben wij een media-analyse uit laten voeren naar de ESG-onderwerpen waarover in de media over bpfBOUW en zijn vermogensbeheerders wordt bericht. De uitkomsten daarvan kunnen aanleiding zijn om aan deze onderwerpen extra aandacht te besteden in dit verslag.

Welke onderwerpen vinden onze belanghebbenden belangrijk?

Uit de ambitiemeting blijkt dat de volgende onderwerpen voor belanghebbenden het belangrijkste zijn:

- Circulariteit (Thema – Circulariteit)
- Klimaatverandering en de energietransitie (Thema – Klimaat)
- Duurzame leefomgeving (Overkoepelend thema – Duurzaam wonen, werken en leven)
- Arbeidsomstandigheden (Thema – Arbeidsomstandigheden)
- Toenemende ongelijkheid

Uit de media-analyse blijkt dat de onderwerpen mensenrechten, goed ondernemingsbestuur en fossiele brandstoffen in de media het meest werden genoemd. Deze onderwerpen komen in dit verslag met name aan bod in respectievelijk [hoofdstuk 4](#) 'Arbeidsomstandigheden', [hoofdstuk 6](#) 'Aandacht voor mens, milieu en goed bestuur' en [hoofdstuk 3](#) 'Klimaat'.

Rapportagerichtlijnen

Bij het maken van dit verslag is uitgegaan van de standaarden van het [Global Reporting Initiative \(GRI\)](#). Deze richtlijnen, die wereldwijd worden gebruikt, bevatten uitgangspunten voor inhoud en kwaliteit van de verslaggeving. We passen deze standaard indirect toe. Een beknopte toelichting op de rapportagecriteria is opgenomen in [bijlage 4](#).

Inspelen op klimaatrisico's en -kansen

BpfBOUW onderschrijft de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5-2 °C. Op nationaal niveau is dit uitgewerkt in het Nederlandse Klimaatakkoord. In 2019 hebben we ons hieraan via het [Klimaatcommitment van de financiële sector](#) vrijwillig verbonden. Dit betekent dat we:

- de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen meten en rapporteren;
- maatregelen nemen om de uitstoot te beperken;
- investeren in de energietransitie.

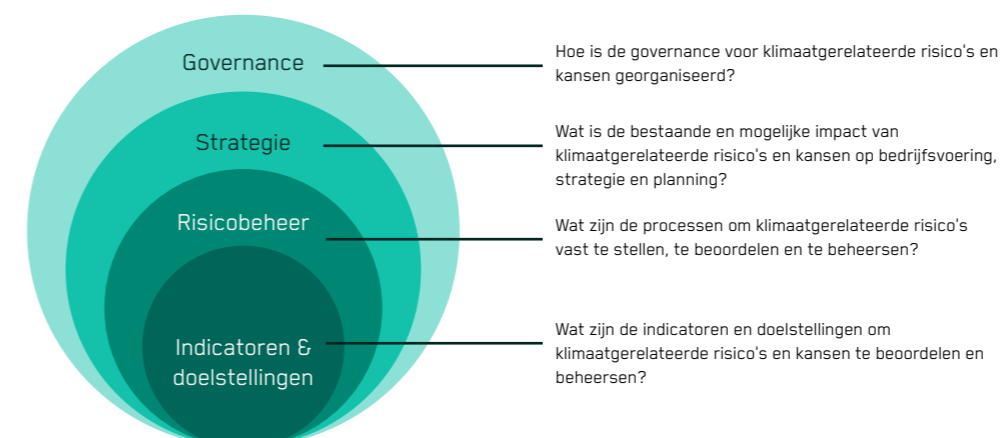
Samen met APG en Bouwinvest brengen we klimaatrisico's in de beleggingsportefeuille in kaart en nemen we maatregelen om die te verminderen. Ook spelen we in op beleggingskansen die de energietransitie biedt. In deze bijlage rapporteren we daarover. We volgen de structuur zoals voorgeschreven in het raamwerk van de [Task Force on Climate-related Financial Disclosures](#).

beleggingsportefeuille in lijn te brengen met de klimaatdoelstellingen van Parijs.

1. Governance van klimaatrisico's en -kansen

De governance voor het in kaart brengen en beheersen van klimaatrisico's is ingebed in de organisatie van bpfBOUW en zijn vermogensbeheerders APG en Bouwinvest. Klimaatverandering is opgenomen in de risicotaxonomie van bpfBOUW. Hierin staan de belangrijkste risico's voor bpfBOUW, waaronder ESG-risico's, beschreven. Klimaatverandering is ook een van de drie thema's die centraal staan in ons Verantwoord Beleggen beleid.

Bouwinvest (vastgoed) en APG (overige beleggingen) houden toezicht op klimaatgerelateerde risico's en kansen in hun deel van de beleggingsportefeuille.

APG heeft samen met andere grote beleggers het [Net Zero Investment Framework \(NZIF\)](#) ontwikkeld. NZIF omvat principes en minimumvereisten voor CO₂-reductie, beleggen in klimaatoplossingen en engagement met bedrijven. Bouwinvest neemt deel aan het Paris Proof-programma van de [Dutch Green Building Council \(DGBCC\)](#). Dit programma ontwikkelt handreikingen die de Nederlandse vastgoedsector helpen 'Paris proof' te worden. NZIF en het Paris Proof-programma bieden daarmee praktische handvatten om onze

Vastgoedbeleggingen

Voor onze vastgoedbeleggingen heeft Bouwinvest ESG-risico's, waaronder klimaatrisico's, opgenomen in de strategische doelstellingen en investeringsprocessen. Voor het beheersen van ESG-risico's maakt Bouwinvest gebruik van een '3 lines of defence'-raamwerk dat de volgende elementen omvat:

- Up-to-date beleid en procedures;
- Risk governance commissies;
- Duidelijke besluitvormingsmatrix;

- Advies van interne deskundigen of (indien nodig) externe deskundigen;
- Risicorendementsmodel ter ondersteuning van investeringsbeslissingen, waarbij het duurzaamheidsrisico een van de criteria is.

Overige beleggingen

De beleggingscommissie van APG is eindverantwoordelijk voor de beleggingsportefeuille en houdt toezicht op het Verantwoord Beleggen beleid. Dit omvat ook het beheersen van klimaatrisico's en de uitvoering van het klimaatrisicobeleid.

De afdeling portefeuillemanagement is verantwoordelijk voor het beheren van de beleggingen binnen het afgegeven mandaat, inclusief klimaatrisico's en -kansen. Beleggingen boven een bepaalde omvang moeten worden goedgekeurd door het Committee on Investment Proposals (CIP), waarbij duurzaamheidsrisico's (inclusief klimaatrisico's) expliciet worden meegenomen.

Het tweedelijns beheer van klimaatrisico's is de verantwoordelijkheid van de afdeling risicomanagement. De afdeling fiduciair management adviseert bpfBOUW over de invulling van het strategisch beleggingsplan, inclusief aspecten die verband houden met klimaat-

risico's en -kansen. Ook houdt deze afdeling toezicht op de uitvoering van de afgegeven mandaten.

Sinds 2018 heeft APG een multidisciplinaire Klimaat- & Natuurstuurgroep, waarin risk management en portfolio management vertegenwoordigd zijn. De stuurgroep coördineert de aanpak voor het beheersen van klimaatrisico's en is de drijvende kracht achter de uitvoering van het klimaatrisicobeleid.

2. Gevolgen klimaatrisico's voor onze bedrijfsvoering en strategie

Klimaatverandering en de energietransitie vormen een van de grootste uitdagingen waar de wereld voor staat. Ook voor onze beleggingen kunnen de gevolgen groot zijn. We maken daarbij onderscheid tussen fysieke risico's en transitierisico's. Transitie- en fysieke klimaatrisico's kunnen leiden tot fysieke schade aan assets (zoals vastgoed), waardervermindering van bedrijven en vastgoed waarin we beleggen, of een onjuiste beoordeling van de waarde van onze beleggingen. Dat laatste kan bijvoorbeeld gebeuren als de toekomstige kosten voor het uitstoten van CO₂ niet goed worden ingeschat.

Economische schade
(Bv. kosten schade aan vastgoed)

Waardevermindering van
beleggingen

Onjuiste waardering van
beleggingen

De mate waarin fysieke risico's en transitierisico's optreden is sterk afhankelijk van de snelheid waarmee de transitie verloopt. Omdat het belangrijk is hierin inzicht te hebben, heeft APG een klimaatdashboard ontwikkeld. Op basis van 19 indicatoren brengt APG in kaart hoe ver de wereld op weg is om de klimaatdoelstelling van Parijs – de opwarming beperken tot ruim onder 2 °C – te realiseren. Uit de meting eind 2022 blijkt dat de transitie nog altijd onvoldoende snel verloopt om deze doelstelling te halen. Ook is de snelheid van de transitie enigszins teruggelopen ten opzichte van 2021.³⁰ Overigens zal de fysieke impact van klimaatverandering in alle scenario's aanzienlijk zijn, zelfs als de opwarming van de aarde tot 1,5 °C beperkt blijft.

Voor zowel vastgoedbeleggingen als overige beleggingen berust onze strategie op twee pijlers:

- 1) We identificeren, beoordelen en beheersen klimaatgerelateerde risico's en kansen in de portefeuille en rapporteren daarover → [Paragraaf 3. Processen voor het beheersen van klimaatrisico's](#)
- 2) We ondernemen actie en stellen doelen om bij te dragen aan de doelstellingen van het Klimaatverdrag van Parijs en het Nederlandse Klimaatakkoord → [Paragraaf 4. Indicatoren en doelstellingen voor klimaatrisico's en -kansen](#).

3. Processen voor het beheersen van klimaatrisico's

Bouwinvest en APG beheersen klimaatrisico's in onze beleggingsportefeuille door

ESG-risico's – waaronder klimaatrisico's – te integreren in de beleggingsanalyse.

Vastgoedbeleggingen

Op basis van modelberekeningen brengt Bouwinvest voor alle vastgoedfondsen en internationale vastgoedmandaten de fysieke klimaatrisico's van gebouwen in de portefeuille in kaart. Hiervoor combineert Bouwinvest klimaatdata met informatie over gebouwen en andere gegevensbronnen. Dit leidt tot een bruto-score per vastgoedobject; de effecten van mitigerende maatregelen worden hierin niet meegenomen. Deze analyse biedt inzicht in bestaande en toekomstige fysieke risico's voor vastgoedobjecten in onze portefeuille.

Specifiek voor de Nederlandse vastgoedportefeuille zoomt Bouwinvest nader in op kenmerken van het object en de omgeving waarin het staat. In 2022 heeft onze vermogensbeheerder deze analyse verder verfijnd voor vastgoedobjecten met een (zeer) hoog risico op wateroverlast en hittestress. Dit leidt tot een netto-risicoscore, bestaande uit een combinatie van het bruto-risico en gebouwkenmerken die het risico mitigeren. Mede aan de hand van deze analyse wordt beleid opgesteld voor het beoordelen en verminderen van fysieke klimaatrisico's bij zowel nieuwe als bestaande investeringen.

Beoordeling van de transitierisico's maakt deel uit van het beleid van Bouwinvest en wordt meegenomen in investeringsbeslissingen.

Voorbeelden identificatie, beoordeling en mitigatie van klimaatrisico's bij vastgoedbeleggingen
Bouwinvest heeft in de risico-rendementsmodellen voor individuele vastgoedbeleggingen verschillende ESG-maatstaven opgenomen.
Bouwinvest heeft op portefeuille- en gebouwniveau routekaarten opgesteld met maatregelen die de komende 20 tot 25 jaar nodig zijn om gebouwen aardgasloos en bijna energieneutraal ('Paris Proof') te maken.
Bij investeringen in vastgoed worden maatregelen genomen om de effecten van fysieke klimaatrisico's te beperken, bijvoorbeeld door het aanleggen van groene daken, groenvoorzieningen en systemen voor wateropslag.
Voor de internationale vastgoedmandaten stuurt Bouwinvest aan op engagement met de lokale managers van gebouwen met de hoogste risicoclassificatie. Voor investeringen met een verhoogd fysiek klimaatrisico wordt contact opgenomen met de lokale manager om vast te stellen welke maatregelen zijn genomen om deze risico's te mitigeren

Overige beleggingen

APG beoordeelt alle bedrijven waarin we via aandelen of obligaties kunnen beleggen op rendement, risico, kosten en de mate waarin ze duurzaam en verantwoord te werk gaan. In 2022 zijn de klimaatcriteria aangescherpt voor de grootste olie- en gasbedrijven en elektriciteitsproducenten. Duurzaamheidsprestaties maken ook deel uit van de analyse in andere beleggingcategorieën. Zo wordt klimaatrisico meegenomen in de berekening van de waarde-ering van bedrijven waarin we kunnen beleggen.

Bij het in kaart brengen van klimaatrisico's maakt APG gebruik van scenario's; geconstrueerde toekomstbeelden die beschrijven hoe de wereld er in de toekomst mogelijk uitziet. De scenario's hebben verschillende uitgangspunten wat betreft klimaatbeleid en technologische ontwikkeling. Scenario-analyse helpt

om beter te begrijpen hoe de weg naar 'Parijs' er uit kan zien en welke impact dit op onze beleggingen heeft. De uitkomsten weegt APG mee in de beleggingsbeslissingen.

Specifiek voor staatsobligaties brengt APG in kaart welk deel van onze portefeuille is belegd in landen met een hoog klimaatrisico. Daarbij wordt gekeken naar zowel fysieke risico's als transitierisico's. Voor fysieke risico's maakt APG gebruik van indicatoren van ND-GAIN over de kwetsbaarheid van een land voor klimaatverandering en de mate waarin het land is voorbereid. Voor beoordeling van het transitierisico kijkt APG onder andere naar de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, CO₂-uitstoot (koolstofintensiteit) en de mogelijkheden om over te schakelen naar een CO₂-arme economie.

Voorbeelden identificatie, beoordeling en mitigatie van klimaatrisico's bij overige beleggingen

Portefeuillebeheerders van APG hebben een strategie geformuleerd voor klimaatrisico's in hun specifieke mandaat. Daarin is vastgelegd hoe ze deze risico's meewegen in de beleggingsanalyse. Financiële risico's, zoals CO₂-prijzen, maken deel uit van de beleggingsanalyse.

Portefeuillebeheerders van APG volgen relevante ontwikkelingen op het gebied van regelgeving, technologie en markt. Bijvoorbeeld de prijzen van batterijtechnologie en de relatieve kosten van energiebronnen ('Levelized Cost of Electricity').

Voor grote investeringen met een lange beleggingshorizon is goedkeuring van het Committee on Investment Proposals (CIP) vereist. Bij relevante beleggingen wordt uitgebreid aandacht besteed aan klimaatrisico's. Voor deze analyse is goedkeuring vereist van het verantwoord beleggingsteam van APG. Dit team kan ook specifieke eisen aan de belegging stellen ten aanzien van het klimaatrisico.

APG voert actief de dialoog met bedrijven waarin bpfBOUW belegt om hun CO₂-uitstoot te verminderen en over het inzetten van de transitie in lijn met de klimaatafspraken van Parijs. Dit gebeurt onder andere via de samenwerkingsverbanden Climate Action 100+ en de Dutch Climate Coalition. Indicatoren voor klimaat (governance, doelstellingen, rapportage) zijn geïntegreerd in het stembeleid voor bedrijven met een grote klimaatimpact.

4. Indicatoren en doelstellingen voor klimaatrisico's en -kansen

Klimaat is een van de focusthema's waaraan bpfBOUW in het Verantwoord Beleggen beleid extra aandacht geeft. Hiervoor hebben we verschillende concrete doelstellingen geformuleerd. We willen bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering en zetten in op de overgang naar een klimaatneutrale economie.

Vastgoedbeleggingen

Bouwinvest meet klimaatrisico's in de vastgoedportefeuille onder andere aan de hand van de volgende indicatoren

Voorbeelden indicatoren voor klimaatrisico's bij vastgoedbeleggingen

Bouwinvest brengt de duurzaamheidsprestaties van Nederlandse en internationale vastgoedbeleggingen in kaart op basis van GRESB-scores en onderliggende data.

Bouwinvest meet de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen in vastgoed (zie bijlage 3).

Bouwinvest meet het energieverbruik van Nederlandse vastgoedbeleggingen.

Bouwinvest brengt voor alle vastgoedfondsen en internationale vastgoedmandaten op basis van modellen de potentiële fysieke bruto-klimaatrisico's op gebouwniveau in kaart.

Door het hoge energieverbruik dragen de vastgoedsector en de bouw substantieel bij aan klimaatverandering. Het is onze ambitie om de vastgoedportefeuille uiterlijk in 2045 te laten voldoen aan de klimaatdoelstelling van Parijs (1,5 °C). Dit betekent dat dan alle vastgoedinvesteringen aardgasloos en zeer energiezuinig moeten zijn. De resterende energie moet afkomstig zijn van duurzame bronnen.

Voor zijn vijf Nederlandse vastgoedfondsen heeft Bouwinvest routekaarten opgesteld om de portefeuille in lijn te brengen met de klimaatdoelstelling van Parijs. Ook voor afzonderlijke vastgoedobjecten is in kaart gebracht welke maatregelen nodig zijn om dat doel te behalen. Voor onze vastgoedbeleggingen hebben we een aantal concrete doelstellingen vastgesteld:

- In 2025 heeft 100% van onze Nederlandse vastgoedbeleggingen en 30% van onze internationale vastgoedbeleggingen vier of de maximale vijf sterren in de GRESB-beoordeling.
- In 2025 is het energieverbruik van onze Nederlandse vastgoedportefeuille 30% lager dan in 2015.³¹
- In 2025 heeft 75% van ons Nederlandse vastgoed een energielabel A of beter.

Overige beleggingen

Voor de overige beleggingen streeft APG naar een beleggingsportefeuille met 'netto nul uitstoot' (net zero emissions) in 2050 of eerder. Onze vermogensbeheerder is mede-initiatiefnemer van het Net Zero Investment Framework (NZIF). Dit raamwerk omvat uitgangspunten en minimumvereisten voor CO₂-reductie, beleggen in klimaatoplossingen en engagement met bedrijven. In het [Klimaatrisicobeleid](#) van APG staan onder andere de indicatoren voor het identificeren van klimaatrisico's beschreven.

- In 2025 is de CO₂-voetafdruk van onze aandelenbeleggingen 40% lager dan in 2015.³²
- We bouwen onze beleggingen in bedrijven die een deel van hun omzet uit kolenmijnen en teerzand halen verder af.³³
- In 2025 draagt minstens 30% van ons belegd vermogen bij aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, inclusief SDG 7: Betaalbare en duurzame energie.
- In 2022 zijn in ons insluitingsbeleid de criteria voor de klimaatinspanningen van de grote olie- en gasbedrijven en elektriciteitsproducenten aangescherpt. In de toekomst zullen we deze criteria ook toepassen op andere bedrijven met een grote klimaatimpact.

Voorbeelden indicatoren voor klimaatrisico's bij overige beleggingen

APG meet de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen in aandelen, bedrijfsobligaties, staatsobligaties en private equity. Inclusief vastgoed meten we hiermee voor 78% van de beleggingsportefeuille de CO₂-voetafdruk (zie bijlage 3).

APG brengt in kaart welk deel van onze portefeuille met staatsobligaties is belegd in landen met een verhoogd klimaatrisico (fysiek en transitie).

APG beoordeelt klimaatrisico's bij beleggingen in beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties aan de hand van criteria in ons insluitingsbeleid (zie hoofdstuk 6), waaronder specifieke criteria voor bedrijven met een grote klimaatimpact.

Meetmethode van de CO₂-voetafdruk

De uitstoot van CO₂ speelt een belangrijke rol bij de opwarming van de aarde. Het is daarom van groot belang dat de wereldwijde CO₂-uitstoot wordt beperkt.

Sinds 2013 meet APG de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen in beursgenoteerde aandelen. BpfBOUW heeft een doelstelling voor het verminderen van de CO₂-voetafdruk van de beursgenoteerde aandelenportefeuille. In 2022 hebben we in ons [Klimaatactieplan](#) een nieuwe doelstelling voor 2030 gesteld. Deze doelstelling heeft naast beursgeno-

teerde aandelen ook betrekking op bedrijfsobligaties.

In het Nederlandse Klimaatakkoord heeft de Nederlandse financiële sector afgesproken elk jaar te laten zien wat de CO₂-voetafdruk van hun relevante beleggingen is. BpfBOUW publiceert de CO₂-voetafdruk van de beleggingen in beursgenoteerde aandelen, bedrijfsobligaties, staatsobligaties, vastgoed en private equity. Hiermee rapporteren we voor 78% (2021: 84%) van onze beleggingsportefeuille de CO₂-voetafdruk.

CO₂-voetafdruk (scope 1 en 2)³⁴ van relevante beleggingen

	belegd vermogen (x € 1 mln)	CO ₂ -uitstoot gerapporteerd (%)	absolute CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)	relatieve CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)/€ mln)	indicator datakwaliteit ³⁵
aandelen	12.068	100%	542.310	45	1,7
ontwikkelde markten	9.127	100%	369.985	41	1,7
opkomende markten	2.941	100%	172.326	59	1,7
bedrijfsobligaties	9.296	99%	701.437	77	2,6
waarvan verbonden met SDG 7	445	100%	145.937	329	2,2
staatsobligaties	12.012	99%	1.004.703	84	3,2
ontwikkelde markten	9.388	99%	420.854	45	3,0
opkomende markten	2.624	99%	583.849	226	3,8
vastgoed	13.087	81%	79.304	7	1,1
private equity	4.002	98%	121.168	31	5,0
subtotaal	50.465	95%	2.488.923	50	2,3
overige beleggingen	10.416	niet berekend	niet berekend	niet berekend	n.v.t.
totaal	60.881				

CO₂-voetafdruk (scope 1 en 2) per sector

	belegd vermogen (x € 1 mln)	CO ₂ -uitstoot gerapporteerd (%)	absolute CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)	relatieve CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)/€ mln)	indicator datakwaliteit
communicatie	1.834	98%	13.126	7	2,2
cyclische consumptiegoederen	2.260	100%	36.494	16	2,6
basis consumptiegoederen	1.570	100%	43.113	28	2,0
energie	738	100%	160.102	217	2,2
financiële dienstverlening	6.704	100%	13.596	2	2,8
gezondheidszorg	2.983	99%	15.271	5	2,6
industrie	2.429	100%	208.162	86	2,7
IT	3.766	100%	29.712	8	2,7
materialen	1.121	99%	251.099	226	2,3
vastgoed	13.643	100%	3.697	0	1,1
nutsbedrijven	1.295	100%	589.364	455	2,1
totaal	38.343	100%	1.363.736	36	2,0

BpfBOUW berekent de CO₂-voetafdruk van relevante beleggingscategorieën volgens de Global GHG Accounting and Reporting Standard for the Financial Industry, ontwikkeld door PCAF. De CO₂-voetafdruk wordt - op een enkele uitzondering na - berekend op basis van de posities in bedrijven op 31 december 2022. Vanwege processen van dataleveranciers en het valideren van data door APG duurt het enige tijd voordat de door bedrijven gerapporteerde emissies beschikbaar zijn. De berekening van de CO₂-voetafdruk in 2022 is gebaseerd op bedrijfsemissies in het boekjaar 2021.

Samenvatting meetmethodiek					
	Aandelen	Bedrijfsobligaties	Staatsobligaties	Vastgoed	Private equity
Methode	PCAF	PCAF	PCAF-NL	PCAF	APG-methodologie gebaseerd op beursgenoteerde aandelen
Toewijzingsfactor	Ondernemingswaarde incl. contanten	Ondernemingswaarde incl. contanten	Totale uitstaande schuld	Bruto vermogenswaarde	Ondernemingswaarde
Datum positie	31/12/2022	31/12/2022	31/12/2022	31/12/2022	31/12/2022
Datum CO ₂ -emissies	2021	2021		2021	2021
Reikwijdte	• Scope 1 & 2 • Scope 3 voor beperkt aantal sectoren	• Scope 1 & 2 • Scope 3 voor beperkt aantal sectoren	Emissies die verband houden met activiteiten van de overheid (operaties en investeringen)	• Scope 1 & 2 • Scope 3 (energieverbruik huurders)	• Scope 1 & 2 • Scope 3 voor beperkt aantal sectoren
Dataleverancier	ISS ESG	ISS ESG	ISS ESG	GRESB	Sectorgemiddelden afgeleid van beursgenoteerde aandelen (ISS ESG)

Reikwijdte relevante beleggingscategorieën

BpfBOUW streeft ernaar de CO₂-voetafdruk van alle relevante beleggingen te meten. Om te bepalen wat relevante beleggingen zijn, volgen we de [Leidraad](#) van het Commitment van de financiële sector aan het Nederlandse Klimaatakkoord. Uitgangspunt is dat alle financieringen en beleggingen relevant zijn, behalve beleggingen waarvan de CO₂-uitstoot verwaarloosbaar is.

In navolging van de Leidraad beschouwen we alle beleggingen als relevant, met uitzondering van beleggingen in hedgefondsen. Deze fondsen beleggen vooral via afgeleide financiële producten (derivaten), waarvan de Leidraad stelt dat 'de klimaatimpact (...) doorgaans beperkt [is]'.

Voor het meten van de CO₂-voetafdruk prioriteren we beleggingscategorieën op basis van de Leidraad, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen categorie 1 (prioriteit) en categorie 2 (overige) beleggingscategorieën. Wij rapporteren de CO₂-voetafdruk van alle categorie 1 beleggingscategorieën, met uitzondering van hypotheek. Ook rapporteren we de CO₂-voetafdruk van een aantal categorie 2 beleggingscategorieën, zoals in staatsobligaties en private equity. Individuele beleggingen zijn relevant als er sprake is van eigenaarschap binnen de kapitaalstructuur en we een CO₂-voetafdruk kunnen vaststellen. We beschouwen contanten (geen voetafdruk) en derivaten (geen eigenaarschap binnen de kapitaalstructuur) niet als relevante beleggingen voor het meten van de CO₂-voetafdruk.

Door het ontbreken van eenduidige methodes en gebrek aan betrouwbare data kunnen we nog niet van alle beleggingen en beleggingscategorieën de CO₂-voetafdruk vaststellen. APG en Bouwinvest zijn nauw betrokken bij initiatieven om deze uitdagingen het hoofd te bieden.

Rekenformule

We berekenen de volgende getallen voor de portefeuille:

Totale CO₂-voetafdruk in ton CO₂e (tCO₂e)

$$\text{BpfBOUW CO}_2\text{-voetafdruk (tCO}_2\text{e)} = \sum \text{Beleggingsspecifieke emissies (tCO}_2\text{e)} \times \frac{(\text{Totale beleggingen (mln €)})}{(\text{Totaal kapitaal belegging (mln €)})}$$

Relatieve CO₂-voetafdruk in ton CO₂e per miljoen euro belegd (tCO₂e / mln €)

$$\text{BpfBOUW relatieve CO}_2\text{-voetafdruk (tCO}_2\text{e/mln €)} = \frac{(\text{BpfBOUW CO}_2\text{-voetafdruk (tCO}_2\text{e)})}{(\text{Marktwaaarde relevante bpfBOUW beleggingen (mln €)})}$$

Toewijzingsfactor

Voor het toeschrijven van de CO₂-emissies van een specifiek bedrijf of asset aan de portefeuille, wordt gebruikgemaakt van een toewijzingsfactor. Deze factor beschouwt de totale belegging in relatie tot de totale kapitaalstructuur van een bedrijf of asset. Binnen de portefeuille kan immers worden belegd in het eigen vermogen of in de schulden van een bedrijf of asset. In lijn met PCAF gebruiken we de 'ondernemingswaarde inclusief cash' (EVIC) voor het totale kapitaal van een bedrijf of activa. Als er geen gegevens beschikbaar zijn voor het bepalen van de EVIC, maken we gebruik van een schatting op basis van een sectorgemiddelde. Voor vastgoed gebruiken we de bruto vermogenswaarde van de asset als uitgangspunt en voor het toeschrijven van de CO₂-uitstoot het door bpfBOUW geïnvesteerde kapitaal in het betreffende jaar. De toewijzingsfactor bij staatsobligaties wordt berekend op basis van de totale uitstaande schuld van een land.

Databronnen

APG en Bouwinvest maken gebruik van externe dataleveranciers om de CO₂-voetafdruk te berekenen. Voor APG is de primaire bron voor emissiegegevens de ISS ESG-database. Bouwinvest gebruikt voor de berekening van de voetafdruk van vastgoedportefeuilles als primaire bron de gegevens van GRESB. Voor de Nederlandse vastgoedportefeuilles wordt jaarlijks in de GRESB-beoordeling over de assets gerapporteerd. Voor de internationale vastgoedportefeuilles gaat Bouwinvest in gesprek met haar internationale partners om deze informatie te verstrekken. De kwaliteit en volledigheid van de beschikbare data varieert. Daarom vertrouwen we bij het vaststellen van de CO₂-voetafdruk van sommige beleggingscategorieën in belangrijke mate op aannames, schattingen en sectorgemiddelden. Dit betekent dat in die gevallen de vastgestelde CO₂-voetafdruk mogelijk niet nauwkeurig de CO₂-voetafdruk van de desbetreffende beleggingen weergeeft.

Onze vermogensbeheerders streven voortdurend naar verhoging van de kwaliteit en dekkingsgraad van de data. De dataleveranciers controleren de gerapporteerde emissiegegevens van bedrijven. Zijn deze gegevens inconsistent (bv. aanzienlijk hoger of lager dan sectorgenoten of dan in voorgaande jaren) of onvolledig (bv. niet van toepassing op alle activiteiten van het bedrijf) dan maken onze dataleveranciers gebruik van schattingen. APG controleert data intern voordat deze wordt gebruikt voor het meten van de CO₂-voetafdruk.

Onze vermogensbeheerders beoordelen de kwaliteit van de data (gewogen op basis van de belegde waarde) volgens de methode vastgesteld door PCAF. Hierbij staat '1' voor de hoogste kwaliteit en '5' voor de laagste kwaliteit.

Beoordeling datakwaliteit		
Score	Emissiedata	Fundamentele gegevens
1	Gerapporteerde emissiedata door bedrijven (bijv. via CDP, GRESB of duurzaamheidsverslag), geverifieerd door een derde partij, zoals geleverd door onze dataleverancier.	Belegde waarde in bedrijf en EVIC zijn bekend.
2	Gerapporteerde emissiedata door bedrijven (bijv. via CDP, GRESB of duurzaamheidsverslag), geverifieerd door een derde partij, zoals geleverd door onze dataleverancier. OF Schatting van hoge kwaliteit van emissiedata op basis van primaire fysieke activiteit data van energie consumptie van bedrijf (met specifieke emissiefactoren in relatie tot primaire data).	Belegde waarde in bedrijf en EVIC zijn bekend.
3	Schatting van gemiddelde kwaliteit van emissiedata op basis van primaire fysieke activiteit data van de productie (met specifieke emissiefactoren in relatie tot primaire data). OF Gerapporteerde emissiedata door bedrijf, extrapolatie van totale emissies op basis van gedeelde rapportage. OF Schattingen door data-leverancier.	Belegde waarde in bedrijf is bekend, schatting van EVIC op basis sectorgemiddelde of proxy.
4	Schatting van lage kwaliteit van emissiedata door APG op basis van een sub-industrie gemiddelde.	Belegde waarde in bedrijf en EVIC zijn bekend.
5	Schatting van lage kwaliteit van emissiedata door APG op basis van een sub-industrie gemiddelde. OF Zeer generieke proxies van emissiedata gebaseerd op generieke (niet sector specifieke) gemiddelden.	Belegde waarde in bedrijf en EVIC zijn bekend.

Reikwijdte van emissies

De CO₂-voetafdruk van individuele beleggingen wordt berekend op basis van de directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen van de eigen activiteiten (scope 1 en 2), omgerekend in equivalent ton CO₂ (CO₂e), zoals gedefinieerd door PCAF. In lijn met de PCAF-standaard houden we ook rekening met de emissies van de volledige waardeketen (scope 3) voor de berekening van de CO₂-voetafdruk van een beperkt aantal sectoren. Scope 3-emissies zijn nog niet zo betrouwbaar in vergelijking met scope 1 en 2 emissies en kunnen bovendien tot dubbelstellingen leiden. Ook rapporteren bedrijven minder vaak hun scope 3 emissies in vergelijking met scope 1 & 2 emissies. We nemen scope 3 emissies vooralsnog voor een beperkt aantal sectoren mee, en onderzoeken de mogelijkheden om scope 3 in de toekomst meer te gebruiken.

We rapporteren de scope 3-emissies van de sectoren energie (olie & gas) en mijnbouw en – dit jaar voor het eerst – de sectoren materialen, transport en industrie. We laten de scope 3-emissies hieronder apart zien. Voor de beleggingscategorie vastgoed zijn scope 3-emissies (energieverbruik door huurders) meegenomen in de tabel op pagina 61.

CO ₂ -voetafdruk (scope 3) per beleggingscategorie (geselecteerde sectoren)					
	belegd vermogen (x € 1 mln)	CO ₂ -uitstoot gerapporteerd (%)	absolute CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)	relatieve CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)/€ mln)	indicator datakwaliteit
aandelen	12.068	39%	3.361.423	722	2,0
ontwikkelde markten	9.127	40%	2.521.664	685	1,9
opkomende markten	2.941	33%	839.760	860	2,4
bedrijfsobligaties	9.296	20%	1.773.132	955	2,4
waarvan verbonden met SDG 7	445	2%	249.227	22.542	1,0
private equity	4.002	28%	649.147	617	5,0
subtotaal	25.366	30%	5.828.701	763	2,6
overige beleggingen	35.515	niet berekend	niet berekend	niet berekend	n.v.t.
totaal	60.881				

CO ₂ -voetafdruk (scope 3) per sector (geselecteerde sectoren)					
	belegd vermogen (x € 1 mln)	CO ₂ -uitstoot gerapporteerd (%)	absolute CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)	relatieve CO ₂ -voetafdruk (tCO ₂ e)/€ mln)	indicator datakwaliteit
communicatie	1.834	0%			
cyclische consumptie- goederen	2.260	38%	850.682	1.004	2,6
basis consumptie- goederen	1.570	65%	308.121	302	2,3
energie	738	100%	1.486.673	2.015	2,6
financiële dienstver- lening	6.704	0%			
gezondheidszorg	2.983	43%	49.329	39	2,4
industrie ³⁷	2.429	73%	2.052.444	1.155	2,9
IT	3.766	23%	164.624	190	2,0
materialen ³⁸	1.121	99%	916.829	826	2,8
vastgoed	556	0%			
nutsbedrijven	1.295	0%			
totaal	25.256³⁹	30%	5.828.701	763	2,6

Overwegingen per beleggingscategorie

Beursgenoteerde aandelen

De beschikbaarheid van gegevens over beursgenoteerde aandelen is over het algemeen goed, vooral voor bedrijven in CO₂-intensieve sectoren in de ontwikkelde markten. Niettemin spelen schattingen van dataleveranciers een belangrijke rol, vooral voor kleinere bedrijven en bedrijven in opkomende markten.

Bedrijfsobligaties

Over het algemeen zijn voor bedrijfsobligaties minder gegevens beschikbaar dan voor beursgenoteerde aandelen. Er is een aanzienlijke overlap tussen deze beleggingscategorieën, maar het universum van bedrijfsobligaties omvat ook kleinere bedrijven en bedrijven die geen beursnotering hebben.

Onze beleggingen in bedrijfsobligaties bestaan voor een belangrijk deel uit obligaties met een duurzaam oogmerk. De opbrengsten van deze obligaties worden gereserveerd voor een bepaald duurzaam doel. Door hierin te beleggen, kunnen we direct bijdragen aan vergroeningsprojecten, ook van bedrijven die CO₂-intensief zijn. Bijvoorbeeld aan een elektriciteitsbedrijf dat deels afhankelijk is van fossiele brandstoffen om elektriciteit te produceren, maar dat een duurzame obligatie uitgeeft om te investeren in hernieuwbare energie. Dit geldt met name voor obligaties met een duurzaam oogmerk die primair bijdragen aan SDG 7: Betaalbare en duurzame energie.

In de PCAF-standaard staat niet hoe de CO₂-voetafdruk van obligaties met een duurzaam oogmerk moet worden gemeten. We nemen onze beleggingen in obligaties met een duurzaam oogmerk mee in de berekening van de CO₂-voetafdruk op basis van de uitstoot van het hele bedrijf. Deze uitstoot kan veel hoger zijn dan de CO₂-voetafdruk van de projecten die met de opbrengst van de obligatie worden gefinancierd. De CO₂-voetafdruk van onze bedrijfsobligatieportefeuille wordt daardoor waarschijnlijk te hoog ingeschat. Daarom rapporteren we ook afzonderlijk de CO₂-uitstoot van obligaties met een duurzaam oogmerk die primair bijdragen aan SDG 7: Betaalbare en duurzame energie.

De obligatieportefeuille omvat naast bedrijfsobligaties ook gesecuritiseerde beleggingen (bv. effecten die door hypotheek worden gedekt; 'mortgage backed securities'). De CO₂-emissies van deze beleggingen worden geschat op basis van gegevens over de uitgevende instantie (bijvoorbeeld een bank). Daarmee kunnen we een groter deel van de portefeuille in de berekening meenemen.

Voor het meten van de CO₂-voetafdruk van onze bedrijfsobligaties wordt gebruikgemaakt van CO₂-emissiecijfers en fundamentele gegevens (bv. ondernemingswaarde en omzet). APG gebruikt informatie over het moederbedrijf als deze gegevens voor een specifieke obligatie niet beschikbaar zijn. Het moederbedrijf is mogelijk niet volledig representatief voor het emissieprofiel van het bedrijf waarin is belegd. Als er geen fundamentele gegevens beschikbaar zijn, maken we gebruik van een schatting op basis van een sectorgemiddelde.

Staatsobligaties

De beleggingscategorie staatsobligaties bestaat voor het grootste deel uit obligaties uitgegeven door overheden. Daarnaast zijn er beleggingen in obligaties uitgegeven door staatsbedrijven of door instanties gelieerd aan overheden. Voor het vaststellen van de CO₂-voetafdruk van deze beleggingscategorie worden alle genoemde beleggingen op dezelfde wijze in de berekening meegenomen. Dit doen we om dubbelstellingen te voorkomen, aangezien de emissies van een staatsbedrijf al behoren tot de overheidsemisies.

Voor beleggingen in samenwerkingsverbanden en ontwikkelingsbanken (bijvoorbeeld de Europese Investeringsbank) kunnen we geen betrouwbare CO₂-voetafdruk vaststellen. Deze beleggingen worden daarom niet meegenomen in de berekening, net als beleggingen in de staatsobligaties van een klein aantal landen.

De reikwijdte van emissies is voor deze beleggingscategorie gedefinieerd als de emissies van directe overheidsactiviteiten en directe investeringen van een overheid. Eind 2022 heeft PCAF een update van de wereldwijde standaard gepubliceerd. Daarin staat onder andere een nieuwe methodologie voor het berekenen van een CO₂-voetafdruk voor staatsobligaties. BpfBOUW rapporteert nu nog de CO₂-voetafdruk van staatsobligaties volgens een methode die afwijkt van de nieuwe PCAF-standaard. We verwachten in een later stadium te kunnen rapporteren volgens de vernieuwde standaard.

Vastgoed

De CO₂-voetafdruk van de vastgoedportefeuille wordt berekend met behulp van analyse-functionaliteit in de GRESB-portal. Hierdoor zijn alleen de assets meegenomen die meedoen aan het GRESB-assessment (95% van de vastgoedportefeuille). Het meest recente GRESB-assessment 2022 bevat data van het voorgaande jaar (2021). In de berekening is daarom vanuit consistentie-oogpunt gebruik gemaakt van het door bpfBOUW geïnvesteerd kapitaal per ultimo 2021. Het belegd vermogen waarvan de CO₂-uitstoot is gerapporteerd, is berekend door de dekking op basis van vloeroppervlak te vermenigvuldigen met het geïnvesteerd kapitaal dat rapporteert aan GRESB. De relatieve CO₂-emissiecijfers (t CO₂e/mln euro) zijn hiervan afgeleid.

Private equity

APG belegt in de beleggingscategorie private equity via externe beheerders in een groot aantal niet-beursgenoteerde bedrijven. In deze beleggingscategorie zijn fundamentele gegevens en informatie over CO₂-emissies zeer beperkt beschikbaar. APG maakt een inschatting van de CO₂-voetafdruk van de private equity-portefeuille aan de hand van sectorgemiddelden, die zijn afgeleid van het universum voor beursgenoteerde aandelen.

Voor het meten van de CO₂-voetafdruk van de private equity-portefeuille, maken we gebruik van de positie in sectoren in deze portefeuille, gecombineerd met sectorgemiddelden van de beursgenoteerde aandelenportefeuille, en een proxy van de attributiefactor. In de berekening is een aanpassing opgenomen om rekening te houden met het verschil in de hefboomwerking tussen de kapitaalstructuur van beursgenoteerde bedrijven en private equity-bedrijven. Dit hangt samen met het feit dat private equity in de regel met meer schuld wordt gefinancierd dan beursgenoteerde bedrijven. Daarom vermenigvuldigen we de schuld van de beursgenoteerde bedrijven met de hefboomfactor (1,2).

De berekening van de CO₂-voetafdruk van de private equity-portefeuille is dus gebaseerd op ruwe aannames voor zowel de CO₂-emissies als de fundamentele gegevens. Het cijfer voor de CO₂-voetafdruk van de private equity-portefeuille is dan ook van mindere kwaliteit dan dat van andere beleggingscategorieën.

Sturen op de CO₂-voetafdruk

In 2022 was de CO₂-voetafdruk van onze aandelenbeleggingen 52% lager dan in het peiljaar 2015. Onze doelstelling voor 2025 is daarmee ruimschoots gehaald.

In 2022 publiceerden we ons [Klimaatactieplan](#) zoals is afgesproken in het Commitment van de financiële sector aan het Klimaatakkoord. Onze nieuwe doelstelling is dat in 2030 de CO₂-voetafdruk van onze aandelen én bedrijfsobligatie-portefeuille 50% lager is dan in 2019.

Bijlage 4 Toelichting rapportagecriteria

% beleggingen dat bijdraagt aan duurzame ontwikkeling
Aandelen en obligaties Data is gebaseerd op holdingsdata (actuele marktwaarde) per 31 december 2022. APG heeft een publiek beschikbare <u>taxonomie</u> ontwikkeld om vast te stellen welke beleggingen met hun producten en diensten bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDGs). Dit gebeurt mede op basis van data van het SDI Asset Owner Platform.
Private markten Data is gebaseerd op reële waarde, bepaald op basis van de meest recente periodieke rapportage van het betreffende fonds, zo nodig gecorrigeerd voor gewijzigde (markt)omstandigheden. Voor het identificeren van SDIs wordt gebruikgemaakt van de SDI Taxonomie.
Vastgoed Data is gebaseerd op beleggingen (tegen actuele marktwaarde) met vier of vijf GRESB-sterren per 31 december 2022.
Beleggingen in obligaties met een duurzaam oogmerk Data is gebaseerd op beleggingen in groene, sociale en duurzame obligaties evenals sustainability-linked bonds (SLBs) op basis van de holdings (actuele marktwaarde) per 31 december 2022. APG identificeert obligaties met een duurzaam oogmerk aan de hand van de SDI taxonomie. Zie ook de <u>APG Guidelines for Green Social and Sustainable Bonds</u> .
% vastgoed met 4 of 5 GRESB-sterren Data gebaseerd op waarde van vastgoedbeleggingen volgens INREV NAV met vier of vijf GRESB-sterren per 31 december 2022.
% middenhuur van aankopen in Nederlandse woningen Data gebaseerd op het aantal middenhuurwoningen (huurprijs tussen € 764 en € 1.060 per maand; prijspeil 2022) als percentage van het totaal aantal geacquireerde Nederlandse woningen in de rapportage-periode.
Beleggingen in Nederlands zorgvastgoed Data gebaseerd op het totaal belegd vermogen tegen marktwaarde (investment property, investment property under construction en lease liability) inclusief secured pipeline in het Nederlandse zorgvastgoedfonds van Bouwinvest. Onder secured pipeline wordt verstaan: het totale bedrag aan transacties plus acquisities minus termijnbetalingen.
Energieverbruik Nederlands vastgoed Data (vastgoedbeleggingen, vastgoedbeleggingen in aanbouw en leaseverplichtingen) gebaseerd op de reductie van de energie-intensiteit van de Nederlandse vastgoedfondsen die deelnemen aan GRESB per 31 december 2021 t.o.v. 2015. De data van 2015 is geschat en teruggerekend vanaf 2018 op basis van reductie-percentages in historische GRESB-rapportages.
% Nederlands vastgoed met energielabel A of beter Data gebaseerd op de verhuurbare vloeroppervlakte van opgeleverd vastgoed (geen assets under construction) met een energielabel A of beter op basis van afgegeven energielabels per 31 december 2022. Energielabels komen uit de database van EP-Online. Indien benodigd wordt een energielabel handmatig aangepast wanneer meer betrouwbare informatie van een energielabel beschikbaar is.
CO₂-voetafdruk aandelenbeleggingen (t.o.v. 2015) Voor een uitgebreide toelichting, zie bijlage 3.
% Bewuste Bouwplaatsen Data gebaseerd op het aandeel bouwplaatsen (assets under construction) onder toezicht van Bouwinvest dat in het verslagjaar geregistreerd staat onder de Nederlandse registratie regeling Bewuste Bouwers, gewogen naar acquisitieprijs cumulatief betaald voor een bouwplaats per 31 december 2022, ten opzicht van alle bouwplaatsen (assets under construction) onder toezicht van Bouwinvest gewogen naar acquisitieprijs cumulatief betaald voor een bouwplaats per 31 december 2022.
% opleidingsplekken op Nederlandse bouwplaatsen Data gebaseerd op het aandeel opleidingsplekken op Nederlandse bouwplaatsen van projecten van Bouwinvest gedurende de rapportage periode, afgezet tegen het totaal aantal arbeidsplekken op de bouwplaatsen op basis van de CAO gedurende de rapportage periode.
% Nederlandse bouwplaatsen met werkplekken voor mensen met afstand tot arbeidsmarkt Data gebaseerd op het aandeel bouwplaatsen van projecten van Bouwinvest waar mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt gedurende de rapportage periode werkzaam zijn, afgezet tegen het totaal aantal bouwplaatsen van projecten van Bouwinvest gedurende de rapportage periode.
Circulariteit Nog geen meetmethodiek beschikbaar

Bijlage 5 Afkortingen

AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders	PCAF	Partnership for Carbon Accounting
CA100+	Climate Action 100+, samenwerkingsverband van beleggers die druk uitoefenen op bedrijven die wereldwijd de meeste CO ₂ uitstoten	PE	Private equity; verzamelnaam voor beleggingsfondsen in niet-beursgenoteerde bedrijven.
CO ₂	Kool dioxide; het belangrijkste broeikasgas	PLWF	Platform Living Wage Financials; platform van financiële instellingen dat bedrijven waarin ze beleggen aanspoort om te zorgen voor betaling van een leefbaar loon
DCC	Dutch climate coalition; een samenwerking van Nederlandse financiële instellingen - waaronder APG - die bedrijven met een grote klimaatimpact aanspreekt over hun bijdrage aan de klimaatdoelen van Parijs	SDG's	Sustainable Development Goals; 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen die in 2015 door de VN zijn opgesteld voor een betere wereld
DGBC	Dutch Green Building; stichting die zich inzet op het verduurzamen van de gebouwde omgeving, met focus op CO ₂ -reductie, klimaatadaptatie, circulariteit en gezondheid	SDI's	Sustainable Development Investments; beleggingen die aantrekkelijk zijn uit financieel oogpunt én bijdragen aan het realiseren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen
ESG	Environment, Social and Governance; milieu, maatschappij en goed ondernemings bestuur - onderwerpen waarvoor aandacht is bij verantwoord beleggen	SFDR	Sustainable Finance Disclosure Regulation; Europese verordening voor rapportage over duurzaamheid in de financiële sector
FSC	Forest Stewardship Council; internationaal netwerk voor verantwoord bosbeheer en de certificering van duurzaam hout	SLB	Sustainability-Linked Bond; obligatie waarbij de uitgever belooft vooraf bepaalde duurzame doelstellingen te behalen
GRESB	Global Real Estate Sustainability Benchmark; organisatie opgericht door onder andere APG die de duurzaamheidsprestaties van vastgoedfondsen vergelijkt	SRD-II	Shareholder Rights Directive II; Europese Richtlijn die de positie van aandeelhouders regelt
GRI	Global Reporting Initiative; een internationale standaard voor duurzaamheidsverslaggeving	TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures; standaard voor het rapporteren over de impact van klimaatverandering op bedrijven en beleggingsportefeuilles
ICGN	International Corporate Governance Network; een internationale organisatie voor de ontwikkeling van normen voor goed ondernemingsbestuur	TPAC	Timber Procurement Assessment Committee; organisatie die namens de Nederlandse overheid certificeringen voor duurzaam hout beoordeelt
IMVB	Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. In het IMVB-convenant hebben Nederlandse pensioenfondsen afspraken gemaakt over het voorkomen van misstanden bij bedrijven waarin ze beleggen	UNGC	United Nations Global Compact; internationale richtlijnen voor bedrijven over mensen- en arbeidsrechten, milieu en het voorkomen van corruptie
MPG	MilieuPrestatie Gebouwen; beoordeling van de milieubelasting van de materialen die in een gebouw worden toegepast. De MPG is verplicht voor de aanvraag van een omgevingsvergunning	UNGP	United Nations Guiding Principles; richtlijnen voor bedrijven en mensenrechten
NZIF	Net Zero Investment Framework; raamwerk ontwikkeld door een aantal grote vermogensbeheerders - waaronder APG - dat handvatten biedt om beleggingsportefeuilles in lijn te brengen met de klimaatdoelen van Parijs	VBB	Commissie Vermogensbeheer en Balansmanagement (VBB); Interne commissie van bpfBOUW die het bestuur adviseert over beleggingsbeleid, incl. het Verantwoord Beleggen beleid
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. De OESO heeft richtlijnen opgesteld voor verantwoord internationaal ondernemen	VBDO	Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling

Doelstellingen en resultaten

- 1 In december 2022 is de doelstelling aangescherpt: eind 2030 willen we dat tenminste 30% van onze totale beleggingsportefeuille bijdraagt aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.
- 2 In ons Klimaatactieplan (december 2022) is de doelstelling aangescherpt: voor de Nederlandse vastgoedportefeuille streven we naar een 35% lagere gemiddelde energie-intensiteit (kWh/m²) in 2030 t.o.v. 2015. Voor de internationale vastgoedportefeuille streven we naar een gemiddelde broeikas-emissie-intensiteit (kg CO₂/m²) die uiterlijk in 2030 onder het 1,5-graden pad van Parijs ligt.
- 3 In december 2022 is deze doelstelling aangescherpt: in 2030 moet de absolute CO₂-voetafdruk van onze aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille 50% lager zijn dan in het peiljaar 2019. Vanwege de nieuwe doelstelling die bpfBOUW heeft vastgesteld, heeft de jaarlijkse data-validatie niet plaatsgevonden in 2022. Voor het bepalen van de CO₂-voetafdruk reductie is daarom gebruikgemaakt van CO₂-emissie-gegevens van bedrijven uit 2019 in plaats van 2020. Dit heeft geen invloed gehad op het behalen van doelstellingen.

Hoofdstuk 1

- 4 In de risico-taxonomie staan de belangrijkste risico's voor bpfBOUW beschreven. Bij ESG-risico's gaat het onder andere om klimaatverandering, arbeidsomstandigheden, toenemende ongelijkheid, geopolitieke verhoudingen en fiscaliteit.
- 5 In 2019 onderzocht hoogleraar Kees Koedijk (Universiteit van Tilburg) wat de wetenschappelijke literatuur zegt over de gevolgen van verantwoord beleggen voor risico en rendement. Volgens Koedijk [blijkt uit het overgrote deel van de studies een neutraal of positief effect.](#)
- 6 JLL (2022) [Return on Sustainability](#); Savills (2021) [Does demand for green buildings lead to a premium?](#) en Bouwinvest (2022) [Vastgoedmarkt Outlook 2022-2024](#).
- 7 Uit onderzoek van CBRE Research onder een wereldwijde groep vastgoed professionals geeft 20% aan te zoeken naar een korting op de prijs in het geval duurzaamheidcertificeringen ontbreken. Ongeveer 12% geeft aan om die reden van de aankoop af te zien. CBRE (2023) [Strengthening Value Through ESG](#).

Hoofdstuk 2

- 8 APG heeft een [taxonomie](#) (raamwerk) opgesteld om vast te stellen of een bedrijf met zijn producten en diensten bijdraagt aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, en dus wordt beoordeeld als SDI. Dit zijn dus geen 'duurzame beleggingen' in de zin van de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR).

- 9 Voor beleggingen in private markten (bijvoorbeeld private equity) worden deze cijfers met een kwartaal vertraging gepubliceerd; voor hedgefondsen is dat twee kwartalen.
- 10 Op de [website](#) van APG staat toegelicht hoe onze vermogensbeheerder bepaalt of een obligatie wordt aangemerkt als een 'obligatie met een duurzaam keurmerk'. Uitgangspunt is de SDI-taxonomie.
- 11 Vooralsnog is er geen standaard om vast te stellen wat in een internationale context wordt verstaan onder woningen met een 'betaalbare huur'. De hier genoemde cijfers zijn gebaseerd op beleggingen in fondsen waarvan het investeren in betaalbare huisvesting uitdrukkelijk deel uitmaakt van de strategie in combinatie met (lokale) eisen en richtlijnen voor betaalbare huur.
- 12 Leningen aan woningcorporaties voor het uitvoeren van hun publieke taak, zoals het bouwen van sociale huurwoningen, worden geborgd door de staat via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).
- 13 Hierbinnen wordt specifiek geïnvesteerd in drie segmenten: Verzorgd Wonen, Intramurale Zorg en Zorgcentra. Verzorgd Wonen is een segment dat zorg- en welzijnsdiensten met elkaar combineert. Tot de Intramurale zorg behoren bijvoorbeeld verpleeghuizen en complexen voor mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking. En in zorgcentra komen eerstelijnsfuncties samen zoals huisartsen, fysiotherapeuten en apotheken.

Hoofdstuk 3

- 14 Het hier genoemde cijfer is berekend op basis van de energiereducties gerapporteerd door GRESB in 2022. Deze hebben betrekking op het verbruik in 2021.
- 15 ['Framework Climate Adaptive Buildings: omgevingscore](#)
- 16 De CO₂-voetafdruk van de aandelenbeleggingen is berekend op basis van de aandelenportefeuille eind 2022. In voorgaande jaren rapporteerden we de CO₂-voetafdruk op basis van de samenstelling van de portefeuille per 31 maart volgend op het verslagjaar. Bij de berekening van de CO₂-voetafdruk wordt de uitstoot van andere broeikasgassen (zoals methaan) omgerekend naar de broeikasgaswerking van CO₂. Dit wordt CO₂-equivalent (CO₂e) genoemd.
- 17 We bouwen de beleggingen af in bedrijven die meer dan 5% van hun omzet uit de winning van steenkolen of meer dan 1% uit de winning van teerzand halen.
- 18 De indicator van de datakwaliteit gaat van 1 (hoogste kwaliteit) naar 5 (laagste kwaliteit). Een toelichting van deze indicator is opgenomen in bijlage 3 van dit verslag.
- 19 Onze obligatiebeleggingen die bijdragen aan SDG 7 worden meegenomen in de berekening op basis van de CO₂-uitstoot van het hele bedrijf. Deze uitstoot kan

aanzienlijk hoger zijn dan de CO₂-voetafdruk van de afgezonderde projecten waarvoor de opbrengst van de obligatie is bedoeld. Dit is bijvoorbeeld het geval bij een obligatie voor de financiering van een project voor hernieuwbare energie bij een elektriciteitsproducent.

Hoofdstuk 4

- 20 International Labor Organization (ILO)
- 21 De code biedt het projectteam – van timmerman tot projectmanager – handvatten voor het bewust werken, met oog voor omgeving, milieu, veiligheid en beperking van de overlast.
- 22 Het PLWF, opgericht in 2018, is een samenwerkingsverband van 19 financiële instellingen met een beheerd vermogen van € 6.500 miljard.

Hoofdstuk 5

- 23 Dit certificeringsprogramma spoort fabrikanten aan productieprocessen en producten stapsgewijs te verbeteren. Uitgangspunt is dat materialen aan het einde van de levensduur van een product nog kunnen worden gebruikt voor een ander product. Voor de certificering wordt elke twee jaar gecontroleerd op productieprocessen en de vooruitgang die wordt geboekt bij de verdere verbetering hiervan.
- 24 MPG staat voor MilieuPrestatie Gebouwen. De wettelijke norm voor nieuwe woningen is maximaal 0,8.

Hoofdstuk 6

- 25 Het fiscaal beleid steunt op vijf beginselen: 1) We voldoen aan wet- en regelgeving 2) We tonen fiscaal verantwoord gedrag in onze beleggingen 3) We zien fiscaal verantwoord gedrag als onderdeel van ons Verantwoord Beleggen beleid 4) We passen 'good tax governance' toe 5) We zijn transparant naar onze deelnemers en andere belanghebbenden.
- 26 Eind 2022 was 98% van de vastgoedbeleggingen van bpfBOUW in (zeer) transparante markten en 75% in landen met een solide kredietstatus (AAA of AA+); 4% was belegd in landen met een relatief lage score in de Corruption Perception Index.
- 27 Daarbij gaat het zowel om fysieke risico's als transitierisico's. Voor fysieke risico's maakt APG gebruik van data van ND-GAIN over de kwetsbaarheid van landen voor de gevolgen van klimaatverandering; voor transitierisico's wordt onder andere gekeken naar afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, CO₂-intensiteit en het vermogen van landen over te schakelen naar een CO₂-arme economie.

Hoofdstuk 7

- 28 IMVB (2023) [Geleerde lessen casussen Diepe Spoor](#)
- 29 Het NZIF-raamwerk is ontwikkeld door ruim 100 grote beleggers op initiatief van de [Institutional Investor Group on Climate Change \(IIGCC\)](#).

Bijlage 2

- 30 Op een schaal van 0 ('Business as usual') tot 100 (realisatie doelstelling van Parijs) is de snelheid van de transitie 54 (2021: 68). Dat de transitie in 2022 is vertraagd, hangt samen met de versnelling in 2021. Die was voor een belangrijk deel het gevolg van de verminderde economische activiteit door de Covid-pandemie en de lockdowns. In 2022 was er een herstel van de wereldwijde economische activiteit.
- 31 In ons [Klimaatactieplan](#) (december 2022) is de doelstelling aangescherpt: voor de Nederlandse vastgoedportefeuille streven we naar een 35% lagere gemiddelde energie-intensiteit (kWh/m²) in 2030 t.o.v. 2015. Voor de internationale vastgoedportefeuille streven we naar een gemiddelde broeikasemissie-intensiteit (kg CO₂/m²) die uiterlijk in 2030 onder het 1,5-graden pad van Parijs ligt.

Bijlage 3

- 32 Deze doelstelling is in december 2022 aangescherpt naar 50% reductie voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille in 2030 (ten opzichte van 2019).
- 33 Beleggingen in bedrijven die meer dan 30% van hun omzet uit kolenmijnen of meer dan 20% van hun omzet uit teerzand halen, hebben we al verkocht. De komende jaren bouwen we deze beleggingen verder af door de omzetgrens fors te verlagen (tot respectievelijk 5% en 1%).
- 34 Voor de categorie vastgoed zijn ook scope 3 emissies (die samenhangen met het energiegebruik van huurders) meegenomen.
- 35 De indicator datakwaliteit gaat van 1 (hoogste kwaliteit) naar 5 (laagste kwaliteit). De indicator wordt gewogen naar belegd vermogen. Een uitgebreide toelichting staat op pagina 64.
- 36 Omvat de categorieën aandelen, bedrijfsobligaties, private equity en vastgoed. Omvat geen beleggingen die niet met een specifieke sector in verband kunnen worden gebracht.
- 37 Deze sector omvat onder andere transport.
- 38 Deze sector omvat o.a. mijnbouw.
- 39 Omvat de categorieën aandelen, bedrijfsobligaties en private equity. Omvat geen beleggingen die niet met een specifieke sector in verband kunnen worden gebracht.

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Bouwnijverheid

Onze conclusie

Wij hebben het Verslag Verantwoord Beleggen (hierna "het Verslag") van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Bouwnijverheid (hierna: "bpfBOUW") te Amsterdam over 2022 beoordeeld. Een beoordeling is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid.

Op grond van onze werkzaamheden is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat het Verslag niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, is opgesteld in overeenstemming met de rapportagecriteria zoals toegelicht in de sectie 'Rapportagecriteria' van dit assurance-rapport.

De basis voor onze conclusie

Wij hebben ons onderzoek uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3000A 'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie (attest-opdrachten)'. Deze opdracht is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Verantwoordelijkheid van de accountant'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Bouwnijverheid zoals vereist in de 'Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten' (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie

Rapportagecriteria

Het Verslag dient gelezen en begrepen te worden samen met de rapportagecriteria. bpfBOUW is verantwoordelijk voor het selecteren en toepassen van deze rapportagecriteria, rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving met betrekking tot verslaggeving. De gehanteerde rapportagecriteria voor het opstellen van het Verslag zijn toegelicht in de sectie 'Rapportagerichtlijnen' alsmede bijlage 4 'Toelichting rapportagecriteria' van het Verslag.

Beperkingen in de reikwijdte van onze beoordeling

De verwijzingen naar externe bronnen of websites in het Verslag maken geen onderdeel uit van de informatie die door ons is beoordeeld. Wij verstrekken derhalve geen zekerheid over deze informatie.

In het Verslag is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en risico-inschattingen. Inherent aan toekomstgerichte informatie is dat de werkelijke uitkomsten in de toekomst onzeker zijn. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van de in het Verslag opgenomen toekomstgerichte informatie.

Verantwoordelijkheid van het Bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het Verslag in overeenstemming met de rapportagecriteria, inclusief het identificeren van de beoogde gebruikers en het toepasbaar zijn van de gehanteerde rapportagecriteria voor de doelstellingen van de beoogde gebruikers. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van het Verslag en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in Bijlage 1 'Over dit verslag' van het Verslag.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van het verslag mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een beoordeling dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusie.

De werkzaamheden die worden verricht bij het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en variëren in aard en timing van, en zijn ook geringer in omvang, dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij een beoordeling is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij een controle.

Wij passen de 'Nadere voorschriften kwaliteitssystemen' (NVKS) toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, assurance-standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Wij hebben deze beoordeling professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3000A, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze beoordeling bestond onder andere uit:

- het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante thema's en kwesties op het gebied van verantwoord beleggen en de kenmerken van de organisatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte rapportagecriteria, de consistente toepassing hiervan en de toelichtingen die daarover in het Verslag staan. Dit omvat het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur;
- het verkrijgen van inzicht in de rapporteringsprocessen die ten grondslag liggen aan de gerapporteerde informatie, inclusief het op hoofdlijnen kennis nemen van de interne beheersingsmaatregelen, voor zover relevant voor onze beoordeling;
- het identificeren van gebieden in het Verslag met een hoger risico op misleidende of onevenwichtige informatie of afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Het op basis van deze risico-inschatting bepalen en uitvoeren van verdere werkzaamheden gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van de informatie in het Verslag. Deze werkzaamheden bestonden onder meer uit:
 - het afnemen van interviews met relevante medewerkers bij bpfBOUW en haar uitvoerders APG en Bouwinvest verantwoordelijk voor het verantwoord beleggen beleid en de prestaties;
 - het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor, het uitvoeren van interne controles op, en de consolidatie van gegevens in de informatie;
 - het verkrijgen van assurance-informatie dat de informatie in het Verslag aansluit op de onderliggende administraties van de organisatie;
 - het op basis van beperkte deelwaarnemingen beoordelen van relevante interne en externe documentatie.
- het evalueren van de algehele presentatie, structuur en inhoud van het Verslag;
- het overwegen of de informatie in het Verslag als geheel, inclusief de daarin opgenomen toelichtingen het beeld weergeeft in relatie tot het doel van de gehanteerde rapportagecriteria.

Wij communiceren met het Bestuur van bpfBOUW over onder andere de geplande reikwijdte en timing van de beoordeling en over de significante bevindingen die uit onze beoordeling naar voren zijn gekomen.

Amstelveen, 30 mei 2023
KPMG Accountants N.V.

T.P.D. Helsloot RA
Director

